

Kalitsiz Qulfm, Qulfsiz Kalit?

Наҳотки, бой анъаналарга эга бўлган, ўтмиши билан оғиз тўлдириб мақтанадиган ўзбек халқи шундай юпун ҳолга тушди? Ахир бизнинг кадриятларимизда уйдаги гап кўчага чиқиши уят ҳисобланган-ку!

● “Хўш (яна), ота-боболаримиз шу ўринда қандай йўл тутган, умуман, ажралишларга муносабат қандай бўлган?”. Дангал гап шуки, бундай ҳолат айни фожиа сифатида қабул қилинган.

● Муаммонинг илдизини ана шу нуқтадан излаш лозим. Учинчи тараф аралашдими, демак, у оиланинг ички сирини доирасидан чиқиб, ижтимоий моҳият касб этди, энди масалага ечим топиши шарт, бўлмаса, аралашмаган маъкул.

● Бу ташқи томондан қараганда унчалик ҳам қийин юмуш эмасдек туюлади, икки томон аразини орқага ташлаб, келишиб кетса, бўлди. Уни кўпиртириш, экранга олиб чиқиш, тўғараклар ташкил қилиб, “сарилта келин”лар тайёрлаш ҳам шарт эмас, бу бекорчиликдан топилган эрмакларга ҳожат ҳам қолмайди.

● Умуман, оммавий ахборот воситаларида, айниқса, миллионлар минбари бўлган телевидениеда хотин-қизлар мавзусида гап очганда мантиқни эсдан чиқармай, ўзбекона ҳаё, уят тушунчаларини ёдда тутиб, худди ўз онаси, синглиси, қизи ҳақида гапираётгандек андиша сақлаб тилни айлантириш лозим.

● Бир каналда хабарлар дастурида бир неча марта қайта-қайта “Уйда фожиа ҳолати очган аёл қўлга тушди. Бу ҳақда сал кейинроқ” сингари анонс берилади. Гумроҳлик ҳам шунчалик бўладими?

● Телевидение шовқин солади: “Менинг қайнонам - генерал” кўрсатуви ижодкорлари Сирдарё вилоятига йўл олди!”. Ажабланарли ҳол: биров турмуш зарбасига учраб, эзилиб юрса-да, кимлардир телешоу тайёрлаб, пул ишласа?

»5

MEHMONXONALARDA

nikoh qog'ozini so'ralmaydi(mi?)

Бизни мақсадимиз сайёҳларга сифатли ва юқори даражада хизмат кўрсатиш. Туризм соҳасидаги экспортни ошириш. Масалан, 2018 йилда туризм соҳасида мамлакатимизга 1 миллиард АҚШ доллари келиб тушган бўлса 2025 йилда шу суммани 2 миллиардга етказишимиз керак. Бизга белгиланган режага қандай эришамиз? Хизматлар турини кўпайтириш орқали, албатта.»12

Dehqon bozorida bir kun...

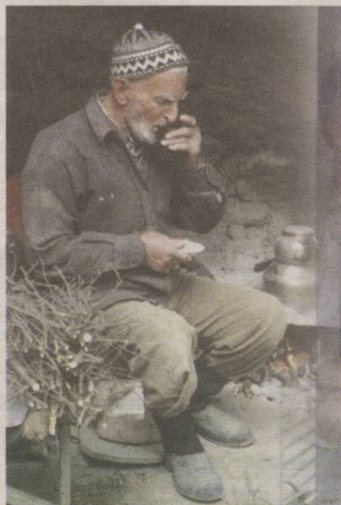
Деярли барчамиз бозорларда арава судраб юрган кишилар ёрдамидан фойдаланганмиз. Улар тўғайли оғиримиз энгил, узоғимиз яқин. Бироқ, тан олиш керак, уларнинг кундалик иш тарзи, тирикчилиги ҳақида кўп ҳам қизиқавермаймиз. Афсуски, уларга бир оз қўпол муносабатда бўладиганлар, менсимайдиганлар ҳам йўқ эмас. Пойтахтимиздаги “Қўйлик” ҳамда “Чорсу” бозорларида бўлиб, у ерда арава судраб, оғиримизни энгил қилаётган юртдошларимиз ҳаёти билан танишдик.

Hech kim O'Taga o'xshamaydi

“Ота ким?!”. Шу савол билан талабаларимга мурожаат қилдим. Шошилиб, уйланиб берилган жавоблар бир таллай бўлди, аммо юрагимни тебрата олган ягона жавоб, ёшлигимни ёдимга солидиган бир талабамнинг маҳзун жавоби бўлди: »6

ER xorijga ish izlab ketsa...

Нодир Россия давлатига ишлаш мақсадида кетган. Турмуш ўртоғи Ҳилола бир нафар ўғли билан уйда ёлғиз қолади. Нодир вақти-вақти билан телефон қилиб турмуш ўртоғи ва фарзандидан ҳол-аҳвол сўраб туради. Беш ой деганда у Ўзбекистонга қайтиб келади. Турмуш ўртоғида қандайдир ўзгаришни сеза бошлайди. Кунлардан бир куни турмуш ўртоғини қўл телефонини очиб кўради ва аёлини бегона эркак билан гаплашганини кўради. »3

OILA DAVLAT VA JAMIYAT HIMOYASIDA

“Оила” илмий-амалий тадқиқот маркази Хоразм вилояти бошқармаси томонидан “Ўзбекистонда оила институтини такомиллаштиришнинг долзарб масалалари” мавзусида республика илмий-амалий анжумани ташкил этилди.

Тадбирда “Оила” илмий-амалий тадқиқот маркази масъул ходимлари, вилоят бошқарма бошлиқлари, Хоразм вилояти туман (шаҳар) бўлимлари раҳбарлари, Ёшлар иттифоқи, Хотин-қизлар кўмитаси, сиёсий партиялар, Урганч давлат университети ва Хоразм Маъмун академияси олимлари қатнашди.

– “Оила давлат ва жамият ҳимоясида” конституцион принциплар конференциянинг асоси қилиб олинган, – таъкидлаб ўтди “Оила” илмий-амалий тадқиқот маркази Хоразм вилояти бошқармаси бошлиғи Равшан Бобожонов. – Бунда барча масалалар Хоразмнинг этник ва тарихий келиб

лар эканлигига ургу берилди. Бунда фуқаролик институтлари билан олиб борилган иш янада кучайтириш яхши самара бериши таъкидланди.

– Тўрақўрғон туманида ночор оилалар билан ишлаш бўйича тажриба-синов ишини ўтказдик. Натижада, аниқланган 78 та ночор оилаларнинг барчаси бу ҳолатдан чиқарилди, – дейди психология фанлари номзоди, доцент, “Оила” маркази Наманган вилояти бошқармаси бошлиғи Муътабар Мақсудова. – Бунинг учун биз оилада аниқланган муаммо бўйича ҳамкор ташкилотларга хат билан мурожаат қилдик ҳамда унинг қаноатлантирилишини назорат остига

чиқиши нуқтаи назаридан таҳлил қилинмоқда, ҳудудимизга хос бўлган муаммоларни ечишга олимлар томонидан асосланган тақлиф ва тавсиялар билдирилмоқда.

Тадбирдан асосий мақсад ҳам соҳа мутахассисларини бир жойга йиғиб, улар билдирган мулоҳазаларни амалиётга татиқ қилиш, оилалардаги салбий ҳолатларни бартараф этишда фойдаланиш, бизни қийнаётган саволларга жавоб топишдан иборат эди.

Тадқиқотлар шуни кўрсатдики, оилавий ажримларнинг катта қисми ёшларнинг турмуш қуришга тайёр эмаслиги, уларда психологик томондан оила муқаддас қўрғон эканлигини англаб етишга доир билимлар етишмаслиги билан боғлиқ. Шунинг учун ҳам арзимаган сабаблар туфайли оилаларнинг бузилиб кетаётгани кузатишмоқда.

Конференция давомида эътибор қаратилган яна бир муаммо – бу меҳнат миграцияси бўлди. Ота-оналарнинг пул ишлаш мақсадида чет элга чиқиб кетиши натижасида болаларни қаровсиз қолиши, эр ёки хотинни хорижга кетиши натижасида орага совуқчилик тушиши, қайтиб келган оила аъзолари турли касалликларга дуч келиши ҳам долзарб муаммо-

лидик. Амалиёт шуни кўрсатмоқдаки, оилалар билан ишлашда индивидуал чора-тадбирларни ишлаб чиқиш керак.

Мунтазам равишда “Оила” маркази ходимлари томонидан ўтказилаётган социологик тадқиқотлар қатор идора ва органларга ишлаш учун йўналишларни белгилайди. Натижада эса қонун даражасида ҳам ўзгаришлар киритилади. Масалан, ажримлар сони ошгани сабаб сентябрдан никоҳ ёши қизлар учун 17 ёшдан 18 ёшгача кўтарилди.

Қолаверса, яқинда “Президентнинг бола ҳуқуқлари кафолатларини янада кучайтиришга оид қарори” қабул қилинди. Бундан ташқари, 2 апрелда “Аҳоли муаммолари билан ишлашда маҳалла институтининг мавқеини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони қабул қилинди. Унга кўра фуқаролар йиғинлари раислари ва масъул котиблари ойлик иш ҳақи жорий йилда босқичма-босқич 1,5 бараварга оширилади. Бу эса маҳаллалар оилаларнинг тинчлиги, аҳиллигини таъминлашда муҳим ўрин тутишидан дарак беради, уларни қўллаб-қувватлаш эса яхши самара беради.

Сарвиноз КЕНЖАЕВА.

XOTIN-QIZLAR QO'MITASI telegramm tarmog'ida

ҲАР БИР КУН – БИР ИМКОН

Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси ва Тошкент шаҳар ҳокимлиги ҳамкорлигида туманда олиб борилган оилаларни ўрганиш ишлари даво-

мида улардаги мавжуд муаммолар аниқланиб, бартараф этиш юзасидан бир қатор ишлар олиб борилмоқда. Тошкент шаҳрининг Сергели туманида ўтказилган ўрганишлар натижасида 106 нафар оғир турмуш шароитидаги хотин-қизлар аниқланди. Уларга Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 2 февраль кундаги Фармонида кўра, Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси қошида ташкил этилган Хотин-қизларни ва оилани қўллаб-қувватлаш жамоат фонди томонидан юздан ортиқ зарурий анжомлар ажратилди. Ҳар бир кунимиз бир имкон эканлигини ҳис қилган аёллар Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитасига ташақкур айтишди.

СУРХОНДАРЁ: ЯНГИ КОРХОНАЛАР ВА РЕАБИЛИТАЦИЯ МАРКАЗИ ТАШКИЛ ЭТИЛДИ

Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси вакиллари билан иборат ишчи гуруҳ Сурхондарё вилоятида аёллар бандлигини, муҳофазасини таъминловчи бир қатор тадбирларни амалга ошириб қайтди.

Хусусан, ишбилармон аёллар томонидан яратилган янги чорвачилик комплекси, қандолат ва тикув цехлари ўнлаб аёлларнинг бандлигини таъминлашга хизмат қилади.

Бундан ташқари, ташриф доирасида вилоятнинг Олтинсой туманида зўрлик ишлатишдан жабр кўрган шахсларни реабилитация қилиш ва мослаштириш ҳамда ўз жонига қасд қилишнинг олдини олиш Республика марказининг филиали очилди. Шунингдек, тумандаги саноат касб-ҳунар коллежида қисқа ўқув курсларида таҳсил олган ижтимоий ҳимояга муҳтож хотин-қизларга меҳнат дафтарчаси ва сертификатларни топишириш тадбири ҳам бўлиб ўтди.

ХОРАЗМ: ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВ ЯНГИЛИКЛАРИ

Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси ва Хоразм вилояти ҳокимлиги томонидан хотин-қизларнинг инновацион лойиҳаларини жорий этишда ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, тадбиркорлик ҳамда иxtiroчилик фаолиятига кенг жалб қилиш мақсадида Хоразм вилояти хотин-қизларининг инновация

ҳафталиги ўтказилди.

Ҳафталик доирасида Тошкент тиббиёт академияси Урганч филиалида “MEDICALWOMENUZ”, Тошкент Ахборот технологиялари университети Урганч филиалида “TECHNOWOMENUZ”, Хоразм Маъмун Академияси ва Урганч давлат университетиде “AGROWOMENUZ” форумлари, кўргазма ва ўқув семинарлари ўтказилди. “MEDICALWOMENUZ” форумида хотин-қизларнинг тиббиёт ва фармацевтика соҳаларида эришаётган ютуқларини таҳлил қилиш, соҳадаги янгиликлар, инновацион техника ва технологиялардан хабардорлигини ошириш бўйича ишлар амалга оширилди.

“TECHNOWOMENUZ” форумида муҳандис ҳамда дастурчи хотин-қизларнинг салоғини ва илмий-техник салоҳиятини ошириш, уларни саноат ва ахборот коммуникация технологиялари соҳаларига кенг жалб қилиш масалаларига алоҳида эътибор

қаратилди.

“AGROWOMENUZ” форумида хотин-қизлар томонидан аграр соҳада амалга оширилаётган лойиҳалар бўйича олинган натижалар таҳлил қилиниб, кишлоқ ҳўжалик маҳсулотларини етиштириш ва қайта ишлашни ривожлантириш, уларни экспортга йўналтириш ҳамда соҳага инвестициялар жалб қилиш масалалари муҳокама қилинди.

ШЕЛТЕР МАНЗИЛИ СИР ТУТИЛАДИ

Тошкент шаҳрида Учтепа ва Чилонзор туманлараро реабилитация марказининг очилиш маросими бўлиб ўтди. Мазкур марказ Президент қарори асосида ижтимоий реабилитация қилиш ва мослаштириш, зўрлик ишлатишнинг олдини олиш тизимини такомиллаштириш мақсадида таш-

кил қилинган. Марказда зўравонлик қурбонига айланган аёллар учун шошилинч руҳий, психотерапевтик, ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш, зарурат бўлганда, уларга қўшимча ёрдам кўрсатиш ишлари ташкил этилган. Шунингдек, марказ фаолияти доирасида аёлларни у ёки бу касбга тайёрлаш бўйича ҳам ёрдам кўрсатилади.

Шелтерлар жойлашган аниқ манзиллар аёлларнинг ҳавфсизлигини таъминлаш мақсадида сир тутилади.

ER xorijga ish izlab ketsa...

Бугунги кунда юртимизда оила масалаларига давлат сиёсати даражасида қаралапти. Чунки оила мустақамлиги, жамият барқарорлигини, давлатнинг мустақамлигини таъминлайди. Оилалар осойишта бўлса, мамлакат тинч бўлади. Оилалар фаровон бўлса, мамлакат, жамият фаровон бўлади. Бугун биз яхши замонда, осойишта юрtda яшаймиз. Давлатимиз раҳбари томонидан ҳамма шароитлар яратиб берилляпти.

Лекин бугунги кунда бир муаммо ҳаммани ташвишга соляпти. Бу оилавий ажримлар, айниқса, арзигулик бир сабаб бўлмай туриб "характеримиз тўғри келмаяпти, биз бирга яшай олмаимиз", деб ажрашиб кетётган қанчадан-қанча ёш оилаларни кўрапмиз. Момоларимиз айтар эдилар: "Қушнинг ҳам уяси бузилмасин". Лекин бугунги кунда бутун бир оила бузилиб кетяпти, шу бузилаётган оилаларнинг нуруний, кекса, отахон-отухонлари бордир. Улар нима учун бунга йўл қўйиб беришляпти? Ёшларни ёш десак, ҳаётнинг паст-баландини ҳали қўрмаган десак, кексаларимизчи?

Яқинда ажрашиш арафасида турган бир оилани муҳокама қилдик. (Исмлар ўзгартирилган). Нодир Россия давлатига ишлаш мақсадида кетган. Турмуш ўртоғи Ҳилола бир нафар ўғли билан уйда ёлғиз қолади. Нодир вақти-вақти билан телефон қилиб турмуш ўртоғи ва фарзандидан ҳол-аҳвол сўраб туради. Беш ой деганда у Ўзбекистонга қайтади. Турмуш

ўртоғида қандайдир ўзгаришни сеза бошляпти. Кунлардан бир кун турмуш ўртоғининг қўл телефонини очиб, аёли бегона эркак билан гаплашганини кўради. Уни излашга киришляди. Нодир ўйлаганидек Россияда бўлган даврида турмуш ўртоғи ҳали уйланмаган йигит билан телефон орқали сўтлаб гаплашгани аниқ бўлади. Хотинименга хиёнат қилди деб, у билан бир оила бўлиб яшани хоҳламаляпти. Гумон иймондан айиради дейишга

ни рост экан. Аёлни хиёнат қилгани ҳақида Нодирда бирорта исбот йўқ, далили телефондаги сўзлашув. Мана шу гумонни деб иккита инсон бир-бирига терс ўгирилиб олган. Аслида эркак ўша оилани иқтисодий жиҳатдан таъминлаш, аёли ва фарзандларини муҳтож қилмаслик учун хорижга кетиб не-не оғир юмушларни бажаришни бўйнига олади. Аёллар ҳам эркакларни олисга кетганида ўзларининг ор-номус, шаънларини пок сақлашга

Нодир ўйлаганидек Россияда бўлган даврида турмуш ўртоғи ҳали уйланмаган йигит билан телефон орқали сўтлаб гаплашгани аниқ бўлади. Хотинименга хиёнат қилди деб, у билан бир оила бўлиб яшани хоҳламаляпти.

ҳаракат қилишса, ўртада ҳеч қандай шубҳа пайдо бўлмайди. Ҳозирда бу эр-хотин ўртасида бўлиб ўтган жоҳорога аниқлик киритиб, оилани сақлаб қолиш ҳаракатида юрибмиз.

Халқда: "Ёмонликка қарши кураш бўлмаган жойда, яхшиси туғилмайди", деган гап бор. Шундай экан, биз ёшлар тарбиясида кўзга ташланаётган салбий ҳолатларни бартараф этиш, уларда маънавий-ахлоқий гўзалликни уйғотиш учун кунт ва қатъият билан курашимиз лозим.

Оила ҳаётнинг абадийлигини, муқаддас урф-одатларимизни сақлайдиган, шу билан бирга келажак авлодларни муносиб инсонлар бўлиб етишишга бевоисита таъсир кўрсатадиган муҳим ҳаётий қадриятлар бешигидир. Агар оила соғлом ва мустақам бўлса маҳаллада тинчлик ва ҳамжихатликка эришилади. Бинобарин, маҳаллалари мустақам бўлган давлатда осойишталик ва барқарорлик ҳукм суради. Шунинг учун бугунги кунимиз ва эртанги истиқболимиз учун энг муҳим ва долзарб масала — оилага бўлган эътиборни кучайтириш, уни ижтимоий ҳимоялаш, эъозлаш ва қўллаб-қувватлашдан иборатдир.

З.РАЗЗОҚОВА,
Бухоро туман оила
"ИАТ"маркази раҳбари
Д. БАҚОЕВА,
"Дўстлик" МФЙ мутахассиси

НИКОХЛАНУВЧИ YOSHLARGA

OITS TAHDID SOLYAPTI...

Вирус инсониятга тобора кўпроқ таҳдид соляпти. Ноқонуний меҳнат миграцияси, никоҳ олди тиббий кўригидан ўтмай турмуш куриш каби омиллар юртимизда ҳам илдиз отишига сабаб бўляётгани аччиқ ҳақиқат.

Бу муҳиш хасталик ҳақида гап кетганда кўпчилик менга тааллуқли эмас, деб ҳисобляпти. Аслида, ОИТСдан ҳеч ким тўлақонли ҳимояланмаган.

Амалиётда ахлоқли, тарбияли кишиларнинг ҳам ушбу инфекция билан касаллангани қайд этилади. Текширилганда нотўғри тиббий муолажа ёки маиший хизматлардан фойдаланиш чоғида юктириб олгани ойдинлашляди.

Яна бир ачинарли томони, ОИВга чалинганлар сони тобора ортиб бормоқда. Биз буни тан олишимиз, унга қарши биргаликда курашмоғимиз керак. Акс ҳолда оқибати бунданда оғир бўлиши мумкин.

Жомбой туманида бугун 100 нафар ОИТСга чалинган шахс рўйхатга олинган. Шундан 65 фоизи эркаклар, 35 фоизи аёллар ҳиссасига тўғри келяпти.

Жомбой туманида бугун 100 нафар ОИТСга чалинган шахс рўйхатга олинган. Шундан 65 фоизи эркаклар, 35 фоизи аёллар ҳиссасига тўғри келяпти. 14 нафари вояга етмаган, ўн саккиз ёшгача бўлган болалар эканини ҳисобга олсак, вазият биз ўйлагандан оғирроқ.

14 нафари вояга етмаган, ўн саккиз ёшгача бўлган болалар эканини ҳисобга олсак, вазият биз ўйлагандан оғирроқ. Бу кўрсаткич атиги 3-4 йил аввал анча паст бўлган.

Шу каби масалаларни атрофлича муҳокама қилиш, кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирлар белгилаб олиш мақсадида корхона ва ташкилот мутасаддилари, диний идора, ҳуқуқ-тартибот органлари вакиллари, таълим ва соғлиқни сақлаш муассасалари ходимлари иштирокида йигилиш ўтказилди. Жомбой шаҳоритида ОИТС хатари ва унга қарши курашининг самарали усуллари мавзусида олий тоифали шифокор Майсара Жумаева маъруза қилди. Туман ҳокимлиги ва диний идора мутасаддиларининг ахбороти эшитилди. Чора-тадбирлар белгиланиб, масъуллар бириктирилди.

— Афсуски, никоҳланувчилар тиббий кўриқдан ўтиш қоидаларига ҳар доим ҳам амал қилишмайди, — дейди М.Жумаева. — Биргина мисол. Жорий йил бошидан бери турмуш курган 566 жуфтликдан 22 таси тиббий кўриқдан кеч ўтди. Содда қилиб айтганда, уларнинг тўйи норасмий никоҳ асосида ўтказилган экан. Бу омил ҳам ОИТС хавфини ошиб кетишига сабаб бўлмоқда.

Ўғиллой Нишонов,
ўқитувчи

Qanday dam olyapsan, BOLAJON?

Ёзги таътил бошла- ниши билан ота-оналар болалари учун режа ту- зишга тушишади. Бу жа- раёнда боланинг ҳам фикри ҳисобга олиниши қанчалик муҳим? Умуман бола таътилда қатъий режалардан ва режимдан дам олиши зарур эмас- ми? Саҳифамиз орқали шу каби саволлар билан ота-оналарга ва психолог Шоира Исоқовага мурожа- ат қилдик.

yoхud ta'tilda muhim rejalar kerakmi?

ТИЛ ЎРГАНИШНИНГ ҲАМ МЕЪЁРИ БОР

Дилшоданинг онаси **Васила Каршибоева:**

– Қизим тил ўрганишга жуда қизиқади. Шу боис таътилда ҳам вақти бекор ўтишини истамайман. Бу йилги таътилда корейс тилини ўрган дея уни уйимиз олдидаги марказга олиб бордим. Бўш вақт болаларнинг фикри ўзгаришига сабабчи бўлиши мумкин. Шунинг билан бирга у ёд олиши керак бўлган шеърлар рўйхатини тузиб чиқдим. Ёд олиш инсон хотирасини мустаҳкамлайди. Узим ҳам шеърятни ёқтираман. Қизим таътилда бўлса ҳам ҳар кеч имтиҳон қилишга ўрганганман.

Ш.И.:

муҳим ва эзгу ишимиздир. Шундай экан бу борада ҳар қанча ҳамкорлик қилсак арзийди. Айниқса, таътил он- ларида “ўтиш даври”нинг белгилари кучаяди. Бу вақт эса фарзандингизга янада кўпроқ вақт ажратиш учун энг яхши имконият даври. Фаолиятим давомида кўплаб воқеаларга гувоҳ бўлдим. Ота-оналар боласидаги ўжарлик, дангасалик, ёлғончилик, ўғрилиқ каби салбий иллатларга қарши биргаликда курашишни так- лиф қилишади. Аслида бу ҳамкорлик эртароқ бошланганида иллатлар то- мир ёзиб кетмаган бўлар эди. Биз бола руҳиятида пайдо бўладиган муаммони мутахассислардан яширсак, ўзимизга зиён қилган бўламиз. Ҳозирги кунда хорижда психологдан маслаҳат сураш одатий ҳолга айланган. Бироқ, бизда

Ш.И.:

– Бобо ва бувиларимиз биздан кўра кўпроқ таътилга эга бўлганликлари боис болалар билан қандай гаплашиш кераклигини яхши билишади. Улар билан улғайган болаларнинг кун тар- тиби, иш тутумио муомаласи бошқа болаларникидан катта фарқ қилади. Ахир ёши улуг инсонлар болаларга қараш учун кўпроқ вақт ажратиш билан бирга уларга ҳурмат ва самимият билан мурожаат қилишади. Шунинг билан биргаликда болаларга танбех беришда уларни тергамай, ўз сўзларини воқеий ҳикоялар, ривоятлар, эртақлар ва тари- хий воқеалар орқали етказадилар. На- бираларида ўзлари йўл қўйган хатолар такрорланишини исташмайди.

ВИРТУАЛ ОЛАМДАГИ “БЕКОРЧИЛАР”

Одилбекнинг онаси **Феруза Шари- пова:**

МАРОҚЛИ РЕЖА ТУЗИЛИШИ ШАРТ!

Шерзодбекнинг онаси **Сохиба Алиқупова:**

– Уғлим жуда талабчан ва аъло- чи бола. Кечалари ухламай бўлса ҳам барча вазифаларини бажаришга ҳаракат қилади. Шу боис, таътил келиши билан ортиқча ўқимаслик кера- клигини уқтираман. Ундан кўра уйдаги мол-ҳолларга қара, укаларингни ўйнат, ўртоқларинг билан тўйиб-тўйиб ўйна деб тайинлайман. Сизнинг гапингиздан кейин ўйланиб қолдим. Бирон марта сен ёзги таътилни қандай ўтказишни и- стайсан, ўғлим, деб сўрамаган эканман.

Психолог Шоира Исоқова:

– Жуда тўғри таъкидлагингиз. Қишлоқ ва шаҳар болаларининг дам олиши бир-бирдан кескин фарқ қилади. Қишлоқдаги ота-оналар таътил бошланиши билан болалар уларга уй ишларида кўпроқ ёрдам беришларини исташади. Шаҳардаги ота-оналар эса боламини қайси ёзги оромгоҳларга олиб борсам экан, қайси тўғрақларга кўпроқ жалб қилсам яхши бўларкан, деб ўйлашади. Уғлингиз Шерзодбек каби аълочи болалар 9 ой тинимсиз ўқишди, энди кўпроқ табиат кўйида бўлиши, ўртоқлари билан жисмоний меҳнат қилиши, укалари билан бирга- ликда ўйнаши керак. Бироқ, ўғлингизни уй ишлари билан кўмиб ташламанг. У билан кўпроқ суҳбатлашиб, таътилда қандай режанг бор эди, деб сўраб кўйинг. Балки, амма ёки тоғасингизга меҳмонга боришни истар, балки бирон тўғаракка қатнашишни мўлжаллаб кўйгандир...

– Сиз каби баъзи ота-оналар меъё- ри билмаганликлари боис, болаларни тил ўрганиш ва китоб ўқишдан бездириб қўядилар. Ҳар қандай ишнинг чегараси ва вақти-соати бор. Бола таътилда қатъий талаб ва тартиблардан биров холи бўлгани маъқул. Агар у сиз айтган машғулотлардан бешиб қолса, мароқли машғулотга ҳам бепарво муносабатда бўлади.

“ЎТИШ ДАВРИ”ДА ПСИХО- ЛОГЛАРГА ИШОНАСИЗ- МИ?

Барнонинг онаси **Са- лимасон Юнусова:**

– Қизим ҳозир айти “ўтиш дав- ри” да. Дадаси бўлмаганлиги учун ундаги ўзгаришларни ҳушёрлик бил- лан кузатиб бо- ришга интиламан. Айниқса, “ўтиш дав- ри” бошлангач, унинг қайсарлиги кучайиб кетди. Психологдан ёр- дам сўрашга мажбур бўлдим. Биринчи борган куни бироз жаҳли чиқди. Аммо кейинги кунларда унинг та- биатидаги қайсарлик йўқола бошлади. Кайфияти ҳам кўтаринки бўлиб қолди. Шунда мен нега аввалроқ психологга мурожаат қилмадим, дея афсусландим.

Ш.И.:

– Бола тарбияси барчамизнинг энг

ҳалиям ноўрин андиша ва кўрқув туфайли болаларини биргаликда тарбиялашга ҳаракат қилмаётган ота-оналар борлиги мени ташвишга солади. Айниқса, ўсмирлар руҳиятини жуда сергаклик билан кузатишимиз лозим. Улар “ўтиш дав-ри”да кўплаб саволлар қаршисида ўзларини ожиз ҳис қиладилар. Ҳатто ўз саволларини ота-оналарига айта олмайдилар. Шу боис ота-оналар психологга мурожа- ат қилсалар бу мураккаб вазиятдан тезроқ чиқиб кетадилар.

– Қанчалик қаттиқ турмай ўғлим телефонини кўлдан кўймайди. Виртуал оламнинг уйинларига шу қадар бери- либ кетадики, атрофдаги одамлар ва воқеликлар уни мутлақо қизиқтирмай қўйган. Кейинги пайтда дарсларини ҳам яхши ўзлаштирмай қўйди. Хотира- си, иштаҳаси ҳам яхши эмас. Бу ёзги таътилда унинг кўлидан телефонини бутунлай олиб қўлишга аҳд қилдим. Ав- валига мендан роса ранжиб юрди. Бироқ, секин-секин атрофига назар ташлай бошлади. Ўртоқлари билан ҳам кўчага чиқиб ўйнайдиган бўлди.

Ш.И.:

– Жуда тўғри қилгансиз. Ёзги таътилда болалар телефон ва ком- пьютерлардан узоқлашиб, кўпроқ табиат кўйида бўлишлари зарур. Менинг фикримча, болаларга теле- фон ишлатишнинг меъёри бўйича дастур ишлаб чиқишлари керак. Агар шундай қилмасак, болаларимизнинг соғлигини бой бериб қўямиз. Таътил- ни шундай режалаштириш керакки, фарзандларимиз улғайганида ажойиб воқеаларни эслаб қувонсин. Бунинг учун боланинг ҳар бир ёшидаги таъ- тили ўзига хос бўлиши керак.

Ота-оналар ва психолог Шоира Исоқова билан телеграм орқали ўтказган суҳбатимизда кўпроқ оналар мурожаат қилишгагина гувоҳ бўлдим. Биз бола тарбиясида отанинг ҳам ўрни муҳим эканлигини таъкидлаган ҳолда оталаримизни давра суҳбатларимизга чорлаб қоламиз!

Суҳбатни Мухтасар ТОЖИМАТОВА ёзиб олди.

oilavajamiyat@mail.ru

– Уғлим жуда талабчан ва аълочи бола. Кечалари ухламай бўлса ҳам барча вазифаларини бажаришга ҳаракат қилади. Шу боис таътил келиши билан ортиқча ўқимаслик кераклигини уқтираман. Ундан кўра уйдаги мол-ҳолларга қара, укаларингни ўйнат, ўртоқларинг билан тўйиб-тўйиб ўйна деб тайинлайман.

“БОБОМ ВА БУ- ВИМНИ ЯХШИ КЎРАМАН!”

Саиданинг онаси **Ҳалима Қораева:**

– Қизим биз- дан кўра бобоси ва бувисини яхши кўради. Ҳатто баъзи пайтларда улардан бола- ми кизганиб ҳам кўяман. Қайнона ва қайнотам қизимга дакки беришимни и- сташмайди. Гапларингизни ётиги билан тушунтиринг, беҳуда бақиравермасдан дейишади. Уларнинг эътирозидан сўнг қизим билан бошқача гаплашишга ҳаракат қилмаман. Чиндан ҳам унинг менга бўлган муносабати ўзгара бошлади. Болалигидан ёзги таътил бошланиши билан қизимни қишлоққа, бобоси ва бувиси ёнига таш- лаб келишни одат қилганмиз.

KALITSIZ QULFMI, QULFSIZ KALIT?

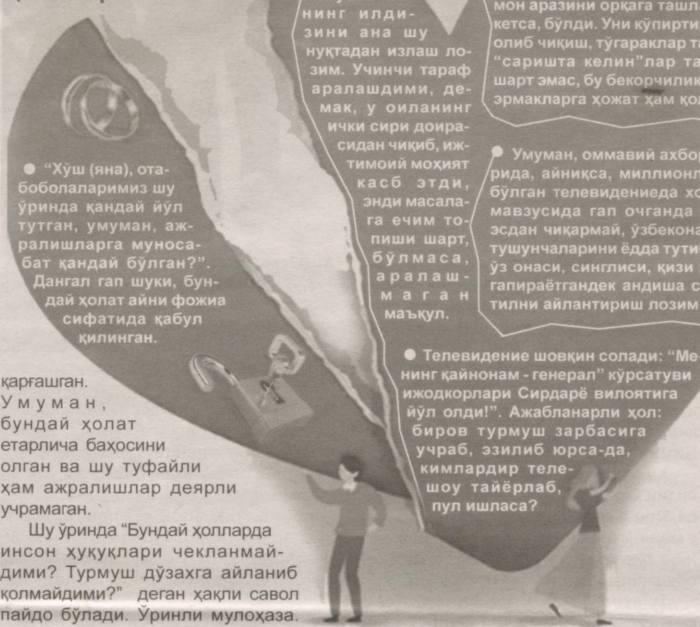
Наҳотки, бой анъаналарга эга бўлган, ўтмиши билан оғиз тўлдириб мақтанадиган ўзбек халқи шундай юпун ҳолга тушди? Ахир бизнинг кадрятларимизда уйдаги гап қўчага чиқиши уят ҳисобланган-ку! Осмон узлиб тушганда ҳам ҳар қандай муаммо оила даврасида, нари борса қариндошлар иштирокида ҳал қилинган-ку. Майли, кимнингдир оиласи ёки дардини тинглайдиган яқинлари йўқ ҳам дейлик, аммо шундай “қўрсатув”ларнинг таъсири нечоғлиқ бўляпти? Дунёни бошга қўтариб, эфир орқали айюханнос солиш жараёнига қандай таъсир қилляпти? Далиллар қўрсатяптики, самара – тескари. Демак, қулфнинг калити топилмапти ёки калит қулфга тушмаяпти.

Гап шу ҳақда кетар экан, кўнгилдан икки мулоҳаза кечади. Биринчиси: “Бугдой экиб, арпа ўраман, деманг”. Маълумки, оила, никоҳ, унга боғлиқ можаролар бир кунда пайдо бўлиб қолмайди, бугун кўпчилигининг бошини қотираётган дард анча олдин палак отган бўлади, шунинг учун ажралишлар статистикасини дастак қилиб олиб, уни камайтириш ҳақида жон куйдириш олманинг шоҳидан шафтоли олишга интилишдек гап. Иккинчиси, буюқ ёзувчи ва гуманистнинг машҳур асаридagi гаплар: “Бахтли оилалар бир-бирига ўхшайди, бахтсиз оилалар эса ҳар бири ўзинча бахтсиздир”. Муҳокама марказига қўйилган бахтсизликларнинг ҳар бири ўз илдизига эгаки, уни фақат якма-якка ёндашув билан ечиш мумкин. Агар ажралишларнинг арифметикаси ёки математикаси топилганда эди, шунақа тоифаларни бир хонага қамаб, ўша формула ёрдамида масалага ечим топилган бўларди. Олайлиқ, қайнонасига билмай қаттиқ гапириб қўйган келин хижолат бўлиб, ўзини қийнаб юрган бўлиши мумкин, бизнинг тарбиявий қўрсатувимизда қайнона билан тенг ёқалашган бошқа келин намойиш қилинган ёки шундай гап бўлган, ўша хижолат тортиб юрган келин: “Бекор ўзимни қийнаб юрган эканман, бошқалар қайнонасини урар экан ҳам”, деган хулосага бормайдими?

Шу ўринда ўша қайроқдек савол кўндаланг бўлади: ҳўш, масаланинг ечимни қаерда? Албатта, дабдурустанд жойиз жавоб бериш қийин, аммо неча йиллардан буён синовдан ўтган кадрятларимизга мурожаат қилиш мушкулни осонлаштиради, деб ўйлаймиз. “Хўш (яна), ота-боболаримиз шу ўринда қандай йўл тутган, умуман, ажралишларга муносабат қандай бўлган?”. Дангал гап шуки, бундай ҳолат айна фожиа сифатида қабул қилинган. Ахир муқаддас китобимизда никоҳ бузилса, ариш-аъло ҳам титроққа тушади, деб беҳудага ёзиб қўйилмаган-да.

Оила бузилганини “уйи синган”, ҳатто “уйи қуйган” каби иборалар билан аташган. Никоҳдан ажралган эркак ҳам, аёл ҳам жамиятда бутунлай марқеини йўқотган, унга юқумли касалка қарагандек қарашган. Тўй-матракаларда уларга хизмат ҳам бўирилмаган, хусусан, никоҳи бузилган аёлнинг пойи-қадами янги тушаётган келиннинг тўшагига тегишига йўл қўйилмаган, ҳатто хонасига киришга қўйилмаган. Никоҳ муқаддаслигини таъминлаш учун баъзан шафқатсиз чоралар қўрилганини ҳам тарих инкор этмайди (масалан, томонларга жуда катта жарима ёки тан жаозаси қўллаш сингари). Бундай ҳоллар жамиятнинг амал қилиши лозим бўлган тартиблари ҳисобланган ва ҳамма шу руҳда тарбияланган. Шунингдек, оилаларнинг бузилиб кетишига сабабчи бўлган кишилар ҳам шафқатсиз ланъатланган: “Хони-монинг куйиг, қушинг уясини бузиш ҳам увол, икки ёшни ажратиб юборди-я, дўзахи” сингари сўзлар билан

Агар дунёнинг қайсидир мамлакатлари ўзларининг се-
вимили командалари иштирокидаги футбол мусобақаси
юзасидан репортажни интиқлик билан кутса, биз
қайнона-келин можароси, яна-да аниқроқ қилиб айтганда,
ажралишлар ҳақидаги бир-бирдан эҳтиросли, теша тегмаган
олди-қочдиларга бой қўрсатувларни соғиниб
кутадиган бўлиб қолдик. Одам зотининг шун-
чалик абгор ҳолга
келганини кўриш
қанчалар аламли.

қаргашган. Ум у ман, бундай ҳолат етарлича баҳосини олган ва шу туфайли ҳам ажралишлар деярли учрамаган. Шу ўринда “Бундай ҳолларда инсон ҳуқуқлари чекланмайдими? Турмуш дўзахга айлиниб қолмайдими?” деган ҳақли савол пайдо бўлади. Уринли мулоҳаза. Замонавий тараққиётда эркак-аёл тенглиги (уни халқаро категория сифатида “Гендер муносабатлари” деб ном ҳам қўйиб олишган), оила ҳуқуқи, дахлсизлиги, шахсий эркинлик сингари меъёрлар кафолатланган, ҳатто бу масалалар билан шугулланадиган йирити тузилмалар пайдо бўлган. (Шу ўринда бир гап: бундай халқаро меъёрларни қўллашда миллий руҳиятдан келиб чиқиб ёндашган маъқул, негаки, ўша тартибларни қоида сифатида киритиб қўйганлар камиди бошқа дин вакиллари, ҳатто “Европада эркин ахлоқ”ни тарғиб қилувчилардир).

Юқоридagi саволга жавоб қайтариш учун масалани чигаллаштирмай, энг жўн йўлдан борайлик. Аввалло, оила эркин, икки томоннинг бутунлай розилиги билан пайдо бўлишини ёдда тутайлик. Демак, ишқал юзага келдики, бу икки томоннинг муаммоси. Энди масаланинг моҳиятини учинчи тарафнинг аралашуви ташкил қилади: бу жараён фойдага ишлайдими, зарарга? Гап шунда. Муаммонинг илдизини ана шу нуқтадан излаш лозим. Учинчи тараф аралашдики, демак, у оиланинг ички сири доирасидан чиқиб, ижтимоий моҳият касб этди, энди масалага ечим топиши шарт, бўлмаса, аралашмаган маъқул. Аслида, кўпларнинг бошини қотириб ётган муаммонинг калити шу жойда. Бу ташқи томондан қараганда унчалик ҳам қийин юмуш эмасдек туюлади, икки томон аразини орқага ташлаб, келишиб кетса, бўлди. Уни кўпиртириш, экранга олиб чиқиш шарт эмас. Афсуски, шундай бўлмаяпти, бу айтишга осон. Балки “жамоатчилик аралашуви” масалани чигаллаштириб юборётгандир. Ёки “Эр-хотиннинг уриши – дока рўмолнинг қуриши”, деган мақоллар эскирдими?

Масаланинг жўнлигига бир мисол: яқин танишимиз, оила борасида анча консерватив қарашга эга эиёли киши ўз бошидан ўтган бир воқеани айтиб берганди. “Илмдаги устозим кенжа ўғлига қизимни сўради. Ёшлар ҳам келишиб қўйган экан, тўй ҳам бўлди. Янги оила яхши яшаб

ишга белкур ак олиб чопишлар кетмайди. Оқибатда нима бўляпти: баъзи савияси паст қўрсатувларда миллий кадрятларимиз масхара қилиняпти, “қайнона-келин” деса, лабга учуқ тошиб кетадиган бўляпти. Турмушда омади келмаган (масалан, ажрашган) бошлов-чининг айнан шу мавзу юзасидан ақл ўргатаётганини ёки ҳали фаразанд қўрмаган қизнинг чақалоқни тарбиялаш юзасидан тавсиялар бераётганини қандай тушуниш мумкин?

Умуман, оммавий ахборот воситаларида, айниқса, миллионлар минбари бўлган телевиденида хотин-қизлар гап очганда мантиқни эсдан чиқармай, ўзбекона ҳаё, уят тушунчаларини ёдда тутиб, худди ўз онаси, сингли, қизи ҳақида гапирётгандек андиша сақлаб тилни айлантириш лозим. Бир каналда хабарлар дастурида бир неча марта қайта-қайта “Уйда фоҳишахона очган аёл қўлга тушди. Бу ҳақда сал кейинроқ” сингари анонс берилади. Гумроҳлик ҳам шунчалик бўладими? Қулоқларимиз, кўзларимиз шунақа фаҳш нарсаларга ўрганиб бормоқда. Бир пайтлар (узр!) “фоҳиша”деган сўзни айтишга истихоло қилардик. “Қонни қон билан ювмайдилар” дегандек, аччиқни аччиқ кесмайди, бундай мараз иллатлар ҳақида ўшанча юксак маданият билан, моҳиятга разм солиб мулоҳаза юритиш жоиз. Шунда тарбиясизлик тарбиядан шифо топа ажас эмас. Сочи қолинган, ёқавайрон бўлган аёлларни қўрсатиш шарт эмас, ўшалар униб-ўсган оила, қишлоқ, маҳалла юзасидан фикр юритиш мумкин-ку. Ахир улар ердан униб чиқмаган, осмондан тушмаган, шу заминда улғайган-ку. Шундай тубан ҳолдан ўшаларнинг ота-онаси хабардорми ва улар ўзининг қилиши қанчалик пасткашлик эканини, эл-улуста бир умр бети шувит бўлишини билладими?

Кейинги мулоҳаза шуки, ҳаётда ҳамма нарса рўй бериши мумкинлигини ҳисобга олиб, бу масалада ортиқча даҳмазаларга ўрин қолдирмаслик ёки уларни чеклаш мақсадига Оила шартномасини амалга киритиш маъқулдир. Фақат уни ихтиёрий қилиб қўйиш, томонларнинг маънавий-шахсий кадрятларига дахл қилмаслик лозим бўлар. Албатта, бандай ҳужжат олдиндан, никоҳгача, ўзаро келишилган ҳолда тайёрланади.

Жамиятимизда улкан ўзгаришлар рўй берипти. Ҳаммада бир сергаллик, юксак умидлар палак ёзган. Жамиятда гўё нур оқими кучайган. Маълумки, ёруғлик ошса, пана-пананда ётган қора доғлар ҳам кўзга ташланиб қолади. Ана шундай шароитда бизнинг энг олий, ҳатто муқаддас кадриятимиз бўлган оила борасида ҳам баъзи ишқаллар кўзга ташланиб қолаётган экан, муаммо қаршисида доврамай, унга оммавий-лик тусини бермай, ҳар бир кишини, жумладан, боши айланмиб қолган ёш келин ва кўевни ҳам шаънини ҳурмат қилиб, масалага ёндашсинса (дардининг давоси ўзларидан топила), ҳаммаси қонилдагидек бўлади. Негаки, шунчалик бой ва теран маънавий ҳазина ардоғида улғайган одамлар турмушининг кичкина, шу билан бирга катта синовни олдида ўзини йўқотмаслиги лозим. Зеро, буюқ боболарнинг бугунги авлодларига дунё аҳли ҳам ҳавас билан, ҳам синовчан кўз тикиб турибди.

Ҳақим САТТОРИЙ,
Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси.

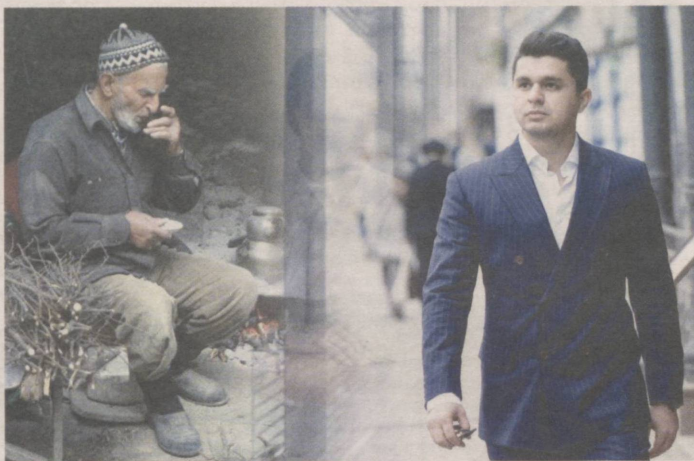
Hech kim OTAGA o'xshamaydi

“Ота ким?!”. Шу савол билан талабаларимга мурожаат қилдим. Шошилиб, ўйланиб берилган жавоблар бир талаб бўлди, аммо юрагимни тебратган олган ягона жавоб, ёшлигимни ёдимга солрадиган бир талабамнинг махзун жавоби бўлди:

– Ота бу, чақалоқлигимдан мени эркалатиб, ўғил қўрдим, раббим ўзинга шукур, тўй қиламан энди, юртга дастурхон соламан, элга ҳисоб берман деб мен билан мағрурланган инсон. Эркалигим, хархашаларимни кўтарган, қўлимга берилган ўйинчоқни юз марта отиб юборсам ҳам, тойчоғим деб эркалаб, яна қўлимга олиб келиб берган, такрор ва такрор берган бемаъни болаларча саволларимга эринмай олижаноблик билан жавоб қайтарган. Сабри осмоним, мени, оиламни, ака-укаларимни кийдириш, едириш, ўқитиш учун ҳузур-ҳаловат билмаган, тўйиб ухлолмаи, тўйиб оватлана олмай, ўз лўқмасини ҳам бизга илинган, тунлари эртанги кунимиз, келажакимизни ўйлаб режалар тузиб, бедор бўлган, фарзандларимни ҳеч кимдан кам қилмайман деб меҳнат қилган, улғайгач ҳам барча харажатларимизни беминнат қоплаган, уйлаш, жойлаш мажбуриятида юрган хотамтойим!

Мен, дўстларим билан бир қақиримгина жойга ҳам қирақашнинг улповида кетаётганимда, ҳар кун ишига пиёда бориб, пиёда келадиган, ошхонада ёки кафеда дўстларим билан улфатчилик қилиб ўтирганимида ишдан сўнг кимнингдир хонадонидagi юмушларини бажариб, пул ишлаган, бозорнинг энг олди туфлисини кийиб, давраларни кўрки бўлиб ўтирганимида оёғидаги йиртиқ туфлисиди ийманибгина тўю маъракаларга борган соҳибқироним, суянган тоғим, белимнинг мадори, қўзимнинг нури отам!

Бир ориқли воқеани азоб билан эслаймани, ҳали-ҳали виждонимдан уяламан! Тўйга бордик, аям, мен ясениб олганмиз, отамдан ташқари. (Аям раҳматликни асло эътиборсиз

аёл деёлмайман, одатда аёллар ва болалар ясенишарди бундай маросимларда). Оёқ кийимим ҳаммамнинг кўзини қамаштиргани учун аммамни-кидаги тўйда, уни ечиб, артиб ўзим билан ичкарига олиб кириб кетдим. Чикаётиб эса эшик тағида турган энг кўримсиз, чоки сўтилган катталар оёқ кийимини эзиб, жирканиб, оёқ кийимини кийдим.

Ҳа, ҳа, тўғри топдингиз, мен тарбиясизни қанча айбласангиз ҳам, шунча оз, менга кейинроқ маълум бўлишича, у менинг отамнинг, камсуқум падаримнинг тўю ҳашамларга кийиб борадиган оёқ кийими экан!

Тушуниб етдим, лекин жуда ҳам кеч, узоқлашганим сари қадри янада ошиб бораётган отам, қиблагоҳим отам! Мени кечиринг! Биласизми, бугун ўша мен жирканиб эзилган оёқ кийимингиз уйимнинг, қалбимнинг тўрида отажон!

Ҳар қўлимга олганимда юрагим ййғлайди, армонларим изғийди, мени жонидан ортиқ севган отам, тентираб юрган ношукур боласини тонга қадар кутган отам, аслида мени онам эмас, юрагидан туққан отам!

Биз фарзандлари учун бошини эгиб, кераксиз жойда ҳам кечирим сўраб, ўзи учун эмас, биз учун гурурини қурбон қилган отам!

Баъзида уларнинг кийиниши-

дан, қариганлигидан ор қилиб, тўкин дастурхон соламиз-да, тўрига фотиҳа қилиши учун ўрнига замон ҳукмронларини ўтқизамиз!

Ўзини сенсираб, бизни сизлаб катта қилган, кўз қорачиғидай асраган, турмушнинг барча муштига кўксини қалқон қилган, бизни ана ўша казо-казолар сафига қўшган, амалу сифат, ранг улашган ўша камсуқум, ногирон отамиздан, афсуски, бугун ор қиламиз. Кеча фақатгина унинг қалбига, меҳрибон кўзларига, қадоқ кўлларига қараб, ягона отам деган кўзларимиз, бугун каттароқ очилган, бугун атрофлича разм солрадиган бўлганмиз!

Айтинг-чи, болалигингизда бағрига ўзингизни отганингиз каби, кекса отангизни бугун ҳам қучоқлай ола-сизми, уни аввалгидек қучиб, соч соқолларидан ҳидлаб, юзларидан ўпа оласизми?!

Рости-да, олиб берган қимматбахо либосларимизни кийишни билмаганидан, унга ярашмаганидан, биз сананган “олий тоифали” инсонларга ўхшамаганидан гижиниб қўйганингизни, ор қилганингиз ёки хижолат бўлганингизни эслаясизми?!

Аслида сиз олиб берган арзимас, ўткинчи матоҳлар қимматбахо эмас, отангизнинг покиза қалби, меҳр тўла кўзи, қадоқ қўли, ўша хаста оёгининг

асл баҳоси йўқлигини, қаршингиздаги олий тоифали инсон эса фақатгина отангиз эканлигини бугун тушуна-сизми?!

Қаердан ҳам билардингиз?! Отангиздан эмас, аслида ўзингиздан ор қилишингиз керак эмасми, дўстим?! Кечагина, ёшлик чоғида сизни елка-сига кўтариб, эркалатиб юрарди. Бугун эса, бўйингиз уникдан балинд, унинг қўлидан ҳам ушлашни хоҳламайсиз. Ҳа, ҳа, бугун бошдан-оёқ разм солишни ўргангансиз!

Кечагина гапиришни ҳам билмас-дингиз, чучук тилингиз билан гапиришга қийналиб хатолар қилардингиз. Қанчалик малол келмасин, ахир у сизнинг отангиз! Болалигингизда сизнинг эркалигингизни кўтарганидек, сиз ҳам уни бугун қариган чоғида, беморли-гида келтирадиган машаққатларига мамнуниятла бардос беринг. Унга янада марҳаматли бўлинг. Сиздан бошқалар ибрат олсинлар, отаси йўқлар отасини яна бир бор қўришни сизга қараб орзу қилсинлар!

Талабамнинг жавобидан, хонада қизларнинг ўпкаси тўлиб ййғлашию, ййғитларнинг кўзидаги аччиқ кўз ёшларидан бечора юрагим, ғариб кўнглим, етмиш чоқидан сўкилиб турган бир маҳалда, бир зийрак, ярамас талабам мендан: ҳаётда сиз кимни кўпроқ яхши кўрасиз, устоз деб сўраб қолди...

Ёшлигимдан у сабабли, ўғай ота қўлида, раҳмат, рағбат, отанинг меҳри, эркалашлари, ота тиззасининг тафти нималигиндан мосуво бўлиб ўсганлигимга қарамай, мағрур туриб, унга бўлган ҳексиз ҳайронлигим, интиқлигим, доим эшик очилганида худди кириб келаётгандек туолаверадиган — Отамни яхши кўраман дедим!

Отам, ҳа отам, ғариб бу улғу сўзинг тошини ғариб кўнгил тарозиси заррача босмаса-да, отам мен учун қалбимда энг яхши кўрганым бўлиб қолавереди. Ҳаммадан, мени қисматимдан хабардор яқинларимдан, айнақса бу-вижонимдан, мени бир кўзи билан боққан, раҳматли онаминг онаси бўлган меҳрибонимдан такрор узр сўрайман, лекин кўнглимнинг ту-бидан келаётган ўша изтиробли нидони маъқуллайман, ҳеч ким отага ўхшамайди!

M. БОТИРОВ

MANGU HAMRONLAR

“ОЗОДЛИК ҲАЙКАЛИ”

Бу ҳайкал 1886 йил 28 октябрь кунин Нью-Йорк портига қираверишдаги Эллис оролчасида ўрнатилган. Уни парижлик ҳайкалтарош Фредерик Бартольд ясаган. Бу ҳайкал Европа ҳамда дунёнинг бошқа қитъаларидан АҚШга келаётган муҳожирилрар учун катта им-кониятлар рамзига айланган.

“ЎРТАМИЁНА ОДАМ”

Кўпгина манбаларда бу иборанинг муаллифи сифатида бельгиялик олим Адольф Кетле (1796-1874) номи тилга олинади. Унинг назариясига кўра (“Ихтимой физика” асарига) барча соҳаларда ақлий, жисмоний ва маънавий хусусиятларига кўра ўртамиёна одамлар мавжуд ва улар ҳеч қачон ўзларини ўзгартира олмайдилар. Кўп ҳолларда давлат бошқарувида ҳеч қандай алоҳида истеъдод ва хусусиятга эга бўлмаган одамларнинг келиб қолишини олим шундай изоҳлайди. – Чунки, деб ёзади у, – ўртамиёна одам дастлаб ҳеч кимга ҳалақит бермайди, унга нисбатан ҳеч ким ҳусумат билан қарамайди ва уни ҳеч

қачон жиддий рақиб деб ҳисоблашмайди. Буларнинг барчаси кунлардан бир кунин ўртамиёна одамни ҳужмдор одамга айланшига олиб келади. Олим ўртамиёна одамни “табиат хатоси” деб ҳисоблайди.

“ТИНИМСИЗ ҲАРАКАТ ОДАМНИ ЧАРЧАТИБ ҚҲЯДИ”

“Хитой ислохотларининг отаси” ва ХХР етакчиларидан бири Дэн Сяопин (1904-1997) Хитой раҳбари Мао Цзедунинг “катта сакраш”, “маданий инқилоб” ва мафқуравий-ғоявий курашга қорловчи сиёсатини 1965 йил танқид қилиб

“тинимсиз кураш одамларни чарчатиб қўяди” деб баёнот беради. У тинимсиз мафқуравий курашлар ўрнига одамлар фаровонлиги учун иқтисодий ислохотлар ўтказиш керак, “фақат мафқура билан” ҳеч нарсага эришиб бўлмайди деб ўз фикрларини ривожлантиради. Дэн Сяопин дарҳол барча лавозимлардан олиб ташланади ва қатағонга учраб, меҳнат лагерига жўнатилади.

“ЯША ВА БОШҚАЛАРГА ҲАМ ЯШАШГА ИМКОН БЕР”

Европанинг кўп тилларида бу ибора ҳар хил тарзда, лекин мазмунан бир хил вариантда кўп учрайди. Бу борада рус шоири Г.Р.Державиннинг 1798 йил ёзган “Шаҳзода Гермиславнинг туғилишида” шеърини худди шу тарзда тугал кўришиб олган. Ўзинг тўкинчиликда яшаялсанми, бошқаларнинг ҳам яшашига имкон бер ва уларнинг насибасига чанг солма, очкўзлик қилма, ҳаммамнинг бахтли ҳаёт кечиршига ҳаққи бор, деган маъноларда кўлланилади. Шеърда ҳам айнан шу ғоя илгари сурилган.

Qiziqarli iboralar

“ОНА СУТИ БИЛАН КИРГАН”

Бу ибора римлик донишманд ва нотик Цицерон (эрамикга қадар 106-43) асарларида илк бор учрайди. Кейинчалик Августин (354-430) “Тазарру” асарининг учинчи китобида “мен ўзимдаги барча хислатларни она сутини орқали олганман” деган иборани ёзган. Бу гап инсондаги деган иборани ёзган. Бу гап инсондаги деган иборани ёзган камчиликнинг жуда ёшлигиданоқ пайдо бўлишини аналтади. “Сут билан кирган, жон билан чиқадн” деган маънода.

“ҚИСҚА ВА ТУШУНАРСИЗ ЁЗИНГ”

Наполеон Бонапарт (1769-1821) Францияда бутун ҳокимиятни эгаллаб, ўзини император деб эълон қилганидан сўнг, яқна ҳокимликка асосланган ҳокимиятнинг ҳуқуқий жиҳатдан мустаҳкамлаш мақсадида ўша даврдаги ташқи ишлар министри ва сиёсат ароби Талебран (1754-1838)га янги Конституцияни тайёрлашни топшира туриб “Қисқа ва тушунарсиз ёзинг” деб буюради. Наполеон “қисқа”лиқда парламент ва фуқаролар ҳуқуқларини назарда тутган.

Жалолоддин САФОЕВ

DEHQON BOZORIDA BIR KUN...

Деярли барчамиз бозорларда арава судраб юрган кишилар ёрдамидан фойдаланганмиз. Улар туфайли оғиримиз – энгил, узоғимиз – яқин. Бироқ, тан олиш керак, уларнинг кундалик иш тарзи, тирикчилиги ҳақида кўп ҳам қизиқавермаймиз. Афсуски, уларга бир оз кўпол муносабатда бўладиганлар, менсимайдиганлар ҳам йўқ эмас. Пойтахтимиздаги “Кўйлик” ҳамда “Чорсу” бозорларида бўлиб, у ерда арава судраб, оғиримизни энгил қилаётган юрдошларимиз ҳаёти билан танишдик.

БУГУН КУНИМ ЎТСА БАС...

– Аравакашлик касб ҳам, хунар ҳам эмас, вақтинчалик иш, – дейди “Кўйлик” деҳқон бозорида меҳнат қилаётган Бешариқ туманининг Андархон қишлоғидан келган Қодиржон Дўстматов. – Бу ишни ўрганиш учун бозор деган “мактаб”да қисқа муддат ўқишнинг ўзи кифоя. Ҳаётнинг ўзи тажрибангизни ошириб қўяди. Кимдир рўзгор тебратиш, кимдир шунчаки яшаш учун бу иш билан шугулланади. Орамизда “Бугун куним ўтса бас, эртага бир гап бўлар”, дейдиганлар ҳам бор. Меҳнатимизга яраша ҳақ тўлаб, раҳмат айтиб дуо қиладиганлар ҳам, бизга паст назар билан қаровчилар ҳам топилади.

Сирдарё вилояти Янгиер шаҳрилик Аҳрор Нуғманов ҳамда Сурхондарё вилояти Сариев туманидан келган Илҳом Қурбонновлар бир кунлик патта пули, еб-ичиш, ижара ҳақидан ташқари кунига 40-50 минг сўм жамғаришади. Ҳар ой уйга 800 мингдан бир миллион сўмгача жўнатиб туришади. Улар ҳам жон деб қишлоғида яқинлари, фарзандлари ёнида яшарди, аммо у ерда бундай пул топишнинг имкони йўқ.

ҚАНЧА ПАТТА ТўЛАЙДИ?

“Кўйлик” деҳқон бозори ҳудудига арава судраб юрган йигитлар билан суҳбат асносида улар кун давомида арава хизматидан фойдалангани учун 22 минг сўм миқдорда патта пули тўлашни билдик. Ушбу маблағ қайси қонунга асосланиб йиғиб олинади, деган савол билан мутахассисга юзландик.

yoхud aravakashlar hayotidan lavhalar

– Пуллик арава хизматлари Тошкент шаҳар ҳоқимининг 2019 йил 27 мартдаги “Тошкент шаҳридаги бозорлар ва савдо комплексларининг маъмурияти томонидан ундириб олинadиган бир марталик йиғимлар, ижара тўловлари ва кўрсатиладиган хизматлар қийматининг янги миқдорларини жорий этиш тўғрисида”ги қарори асосида ташкил қилинади, – дейди “Кўйлик” деҳқон бозори

Уларнинг уч-тўрттасигина “Арава хизмати” нимчасини кийган, қолганлари эса қирланган ва ўта ночор ҳолатдаги кийимда хизмат кўрсатишмоқда. Исларини сир тутиш шартти бундай кийимлар фақат текширувчи келганида кийилишини таъкидлади.

директорининг ўринбосари Нодиржон Ибрагимов. – Ушбу қарорнинг 7-бандида арава хизматлари учун пуллик хизмат кўрсатиш 22 минг сўм миқдорда белгиланган. Бозоримизда 144 та арава харидорларга хизмат кўрсатади. Аравакашларни махсус кийим, яъни нимча билан таъминлаш, араваларни вақтида таъмирлаш ва хос ҳолатда рақамлаш ташкил қилинган.

БИР КУНДА 3 МИЛЛИОН СЎМ МАБЛАҒ ЙИҒИЛАДИ

Нодиржоннинг сўзларидан сўнг бозор ҳудудига миқоз кутиб ўтирган аравакашларнинг бир нечасини кузатдик. Уларнинг уч-тўрттасигина “Арава хизмати” нимчасини кийган, қолганлари эса қирланган ва ўта ночор ҳолатдаги кийимда хизмат кўрсатишмоқда. Исларини сир тутиш шартти билан маълумот берган йигитлар эса бундай кийимлар фақат текширувчи келганида кийилишини таъкидлади. Арава хизмати назоратчиси Дилмурод Жўраевнинг таъкидлашича, нимчалар ишчиларга 25 минг сўмдан сотилаётгани учун уларга бу сумман тўлаш оғирлик қилмоқда. Шу боис бозор маъмурияти бир донанимчани 15 минг сўмдан тикиб берадиган тикув цехи билан шартнома тузишни режалаштирмоқда. Д. Жўраевнинг хабар беришича, ишчилар томонидан бир кунда 3 миллион 168 минг сўм миқдорда пул тушуми йиғилиб, банкка топширилган экан.

ХУШМУОМАЛАЛИК ТАЛАБ ЭТИЛАДИ

Пойтахтимизнинг “Чорсу” деҳқон бозорида мутасадди раҳбарларга учрашишдан олдин бозор ҳудудини кузатдик. Бу ерда арава суриб ишлаётган йигитларнинг деярли барчаси “Арава хизмати” нимчаси билан таъминланган. Аравалар рақамланган, ҳар бири махсусроқ турига қараб хизмат кўрсатар экан.

– Ҳисобимизда 140 та арава бўлиб, Тошкент шаҳри ҳамда вилоятлардан келган 18 ёшдан катта бўлган фуқароларни бир марталик иш билан таъминлаймиз, – дейди “Чорсу” деҳқон бозори “Арава хизмати” мутахассиси Дониёр Аҳмедов. – Бизга ишга келганлар паспорт нусхаси ҳамда Шайхонтоҳур туман бандликка кўмаклашиш маркази томонидан ишлашга берилган рухсатномани кўрсатиши шарт. Ишчилар эрталаб соат 6.00 дан иш бошлашади. Уларга харидорлар билан хушмуомалада бўлиб, ўзини яхши тутишини эслатиб турамыз.

Ҳуқуқбузарлик ҳолатлари содир этилса, ички ишлар ходимлари билан биргаликда бартараф этиш чоралари қўйилади. Шунингдек, ҳар хил диний оқимларга қўшилиб кетмаслиги, турли иллатларни ўзлаштирмаслиги учун маънавий-маърифий суҳбатлар ўтказиб турамыз.

ТИББИЙ ХИЗМАТ КАФОЛАТЛАНГАНМИ?

Мутахассисларнинг таъкидлашича, бозорга хизмат қилиш истагида келган ишчилардан энг аввало, “Шахсий тиббиёт дафтарчаси” талаб этилади. Иссиқ жон иситмасиз бўлмайди, деганларидек ишчилардан бирортаси кутилмаганда бетоб бўлиб қолса бозор маъмуриятига тегишли тиббиёт пунктида шифокор ҳамда ҳамширалар томонидан тиббий ёрдам кўрсатилади. Зарур бўлган ҳолатда тез тиббий ёрдам чақирилади.

ТИРИКЧИЛИК ТОШДАН ҚАТТИҚ

“Чорсу” деҳқон бозорининг Маънавият ва маърифат ишлари бўйича масъул ходими Гулнора Аҳмедованинг таъкидлашича, ишчиларни қийнаётган муаммолардан бири ижара ўй масаласи. Улар орасида топган маблағини тежаш мақсадида яшашига мутлақо шароит бўлмаган уйларда 10-15 киши истиқомат қилаётганлари ҳам бор. Бундай ишчиларнинг соғлиғида муаммо чиқиши табиий. Шу сабаб топиш-тутишида ҳам буромад бўлмайди. Аммо доимо озода кийиниб юрадиган ишчиларнинг миқозлари кўплиги боис соғлиғи ҳам, даромади ҳам яхши.

– Тирикчилик тошдан қаттиқ, дейишгани рост экан, – дейди Сурхондарё вилояти Узун туманилик Муҳриддин Эсонов. – Олти йилдан буён шу ерда аравакашлик қиламан. Ҳар хил миқозлар бор, баъзида меҳнатга яраша тўхмат қиладиган, икки-уч соат бозорни айланиб юриб, арзимаган пул берадиган одамлар ҳам бор. Шундай дамларда ёшлиқда мактабда пухта билим олганим, вақтимни беҳуда ишларга сарфлаганимга афсусланаман. Тўғри, бу касб ортидан пешона терим эвазига пул топиламан. Аммо, баъзида танлаган ишимдан уяламан. Бўш вақтларимда ўз устимда ишлаб, тест саволларини ечиш билан шугулланаянман. Бу йил олий ўқув юртига ҳужжатларимни топшириб, омадимни синаб кўрмоқчиман.

Қашқадарёлик Музаффар Хуррамовнинг айтишича, топган пулини қайфу сафога ишлатиб юрадиган, бола-чақасини унутган “аравакаш” оталар ҳам йўқ эмас. Аммо икки-учта фарзандини шу иш орқали ўқитаётган танишлари ёки дарсдан сўнг шу ерда тирикчилик қилиб шартнома пулини топаётган талаба йигитлар ҳам бор.

Дарвоқе, одамлар бугунги кунини эмас, келажакни ўйлаб яшаши, ҳаракат қилиши зарур. Ахир, фарзандлари, оила даврасида бўлишга нима етсин.

КАСБ-ҲУНАРНИНГ ЯХШИ-ЁМОНИ БЎЛМАЙДИ

Биз суҳбатлашган йигитлар турли вилоятлардан келган. Улар орасида эгни юпунларини ҳам, миқозлар билан чиройли муомала қилаётган, озода кийиниб, хушёр, руҳи тетик ҳолда ишлаётган ишчиларни ҳам учратдик. Демак, бугун ва эртага қандай яшаш инсоннинг ўзига боғлиқ.

Нигора РАҲМОНОВА,
«Оила ва жамият» муҳбири

МАЪЛУМОТ

Ўзбекистон Республикаси Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлигидан берилган маълумотларга кўра жорий йил биринчи чорақда ишсизлик даражаси 9,4 фоизни ташкил этди (ўтган йил шу даврда - 9,7%), 30 ёшгача бўлган ёшлар орасида – 15,3 фоиз, аёллар орасида – 13 фоиз. Энг юқори ишсизлик Қорақалпоғистон Республикаси, Андижон, Қашқадарё, Самарқанд, Сирдарё ва Фарғона вилоятларида (9,7%) қайд этилган. Ишга муҳтож аҳоли сони – 1 миллион 391 минг кишини ташкил этади.

TAQDIRLAR TURFA, DARD BITTA!

Меҳрибонлик уйининг остонасидан кириб борар эканман, юрагим ўзгача урганини ҳис этдим.

– Мабодо, сиз менинг ойим эмасмисиз? Қоровул кўрсатган йўлакка қадам ташлашим билан берилган бу саволдан бутун вужудим титраб кетди. Қаршимда, кўзлари мунгли боқиб турган, мени ўз онаси деб ўйлаган 4-5 ёшли болакай турарди....

– Иброҳим, – дея болани излаб келган тарбиячига ҳайратланиб турган аҳволим эриш туюлмади. – Узр, сиз директоримиз кутаётган мухбирсиз шекилли, юринг, олдиларига кузатиб кўяман, – дея йўл бошлади. Йўл-йўлакай боланинг кўлидан ушлаб, менга изоҳ берди:

– Иброҳимнинг келганига 2 йил бўляпти, у дарвоза олдида келиб кутиш одатини ҳеч тарк этмаяпти.

Тошкент шаҳар халқ таълими бошқармасига қарашли 23-сонли меҳрибонлик уйи директори Дониёр Эртатов бизни қаршилади.

ОНАМНИ ТОПСАМ ҲЕЧАМ ХАФА ҚИЛМАСДИМ...

Иброҳим менга елимдек ёпишиб олди. Негадир унга қараган сари, уйда мени соғиниб кутиб ўтирадиган, ишдан сал кечиксам, тинмасдан кўнгирақ қилавериш, ҳоли жонимга қўймайдиган ўғлим ёдимга тушиб кетди.

– Сизни онам деб ўйлабман, опа – дейди Иброҳим болаларча кувонқили билан. Тилимга ҳадеганда гап келмайди. Бўзимга аччиқ кўз ёш тикилди.

– Онангман-ку болам, – дея бағримга босдим. Жажжи кўлчалари билан юзимни силаб, кўзларимга шундай илтижоли боқдики, бақариб йиглаб юборишимга бир баҳя қолди. Иброҳимнинг онамни топсам ҳечам хафа қилмасдим, деган орзусидан кўз олдим қоронғулашиб кетди. Дониёр ака аҳволимни сезди шекилли, тарбиячига имо қилди. Аммо Иброҳимнинг бизни ташлаб тарбиячи билан кетиш нияти йўқ эди.

КАТТА БЎЛСАМ, ЎҒЛИНИ ТАШЛАБ КЕТМАЙДИГАН ДАДА БЎЛАМАН

Аниқланишича, вояга етмаган Иброҳимнинг онаси Лола Холова (исм-шарифлар ўзгартирилган) 1980 йилда туғилган. Иброҳимнинг отаси Баҳром Эшпўлатов билан шаърий никоҳи бўлган. Отаси айрим сабаблар билан боласи тарбияси билан шугулланишдан воз кечган. Онаси Лола соғлиги ёмонлиги ҳамда ҳеч қаерда ишлалмаслиги сабабли, фарзанд тарбияси ва моддий таъминоти билан шугуллана олмаслигини рўқач қилиб, 2014 йил туғилган вояга етмаган Иброҳимни 2 ёшида Меҳрибонлик уйига топширган.

– Катта бўлсам, боламни ташлаб кетмайдиган дада бўламан, – дейди Иброҳим.

ИККИЛАМЧИ ЕТИМЛИК АЗОБИНИ БИЛАСИЗМИ?

Бугунги кунда 23 – сонли меҳрибонлик уйида 200 та ўзбек, рус, озарбайжон, корейс ва шу каби турли миллатга мансуб тарбияланувчилар бор.

Шундан 9 нафари фақат отаси бор болалар, 67 нафари фақат онаси бор болалар, 25 нафари отаси ҳам, онаси ҳам бор болалардир.

Маълумотлардан кўриниб турибди-

ки, Меҳрибонлик уйи тарбияланувчилари фақат чин етимлар эмас.

– Бу ерда 15 йилдан буюн ишлайман, – дейди Меҳрибонлик уйи ходимаси Нигора Шоматова. – Бизга фарзандликка олиш истагида бўлган ота-оналар кўп мурожаат қилади. Лекин энг ёмони нима, биласизми, айримлар баъзида бу бола ўрганиб кетолмаяпти ёки ўзимиз ҳам фарзанд кутаямиз, қабилидаги сабабларни рўқач қилиб болани қайтариб олиб келишади. Бундай болалар иккиламчи етим деган ҳужжат билан қайта расмийлаштирилади.

Мен бундай инсонларни кечирмайман. Нима бўлишдан қатъи назар, қалби кемтик норасидага яна етимлик тамғасини босиш, уни шу азобни қайта ҳис этишга мажбурлаш ҳеч бир инсонийлик фазилатларига тўғри келмайди. Шу кўйга тушган болаларни кўп кузатганман, улар олдингидан ҳам мунгайиб, ҳаётга қайтиши, юзига табассум юриши жуда қийин бўлиб қолади. Боланинг қалбини яралашга ҳеч биримизнинг ҳаққимиз йўқ!

Боланинг кўзларига боқдим. Бу ёшда у ўз дунёсига эга, уни кимлар севиб, кимлар кўксидан итаришини фарқида бориб қолган. Юрагиндан нималарни ҳис қиляпсан болам? Биз катталар ҳали ҳис этолмаган дардни жажжи кўксингда қандай куч билан кўтариб юрибсан?

БУ БОЛАЛАРНИНГ ҲАМ ЎЗ ОРЗУЛАРИ БОР

Дониёр ака ҳамроҳлигида болалар ўтирган майдонга қараб юрдик.

– Болаларнинг қизиқишларини ҳисобга олиб, тўғарақлар фаолиятини кенгайтирмоқчимиз, – деди Дониёр ака. – Шу мақсадда “Баркамол авлод” Республика болалар техник ижодиёт маркази мутахассисларини таклиф қилганмиз. Улар Меҳрибонлик уйи тарбияланувчиларига робототехник ва ракетамодел йўналиши бўйича тўғарақларнинг маҳорат машғулотларини ўтиб беради.

Бола кимнинг фарзанди эканлигидан ва қаерда улғайишдан қатъи назар ўз орзуларига, ўз дунёсига эга. Машғулот давомида бу кўнгли ўқсик қалб соҳибларининг заъф-шавққа тўлиб қичқиришларидан бизнинг кўнглимизда кўёш нур сочгандек бўлди гўё.

Меҳрибонлик уйи тарбияланувчилари орасида соғлом турмуш тарзига риоя қиладиган, спорт билан мунтазам шугулланадиган болалар

бор. Иродали, ёш боши билан ҳаёт қийинчиликларига тик туриб берган бу болалар келажақда спорт билан дунёни забт этмоқчи.

– 2015 йилда олий ўқув юртини тамомлаб Тошкент шаҳар 23-сонли меҳрибонлик уйига жисмоний тарбия йўриқчиси лавозимига ишга кирдим, – дейди спорт мураббийи Жамшид Асадов. – Нега айнан Меҳрибонлик уйи? Менимча бу тақдир. Яратган бу даргоҳга ҳеч кимни шунчаки жўнатмайди деб ўйлайман. Ишни бошлашимда иккиламчи бўлди. Болалар билан тил топишаманми, салоҳиятим етарлими деган хавотирда эдим.

Вақт ўтиб, болалар билан яқиндан танишим, футбол жамоаси туздим ва иккиламчи ўз-ўзидан йўқолди. Бу ерда тарбия топаётган болалар билан ишлашда энг асосийси, уларнинг кўнглига йўл топа олишдир. Кейин эса уларни ишонтира олиш ва қизиқтириш асосий роль ўйнайди деб ўйлайман. Меҳрибонлик уйидаги болаларнинг кўзлари порлаб туришини кўришни сўз

уйида кулгочлик, тикиш-бичиш, сартарошлик, ошпазлик сирлари, компьютерда ишлаш каби кўплаб тўғарақлар фаолияти йўлга қўйилган. Кўнгли ўқсик бу гўдақлар учун давлатимиз томонидан салмоқли ишлар амалга оширилганини биргина – ушбу Меҳрибонлик уйи тимсолида ҳам яққол кўриш мумкин.

КЕЧИРОЛСАНГ БИЗНИ КЕЧИР, ЖОНИМ БОЛАМ...

Меҳрибонлик уйи раҳбари билан суҳбатимиз жараёнида Ички ишлар бўлими томонидан яна бир бола олиб келинганини хабар беришди. Беихтиёр болани Меҳрибонлик уйига топширилиш жараёнига гувоҳ бўлдик.

Пастга тушганимизда 12 ёшлар чамаси бир бола кўлида ғарибгина бир сумкаси билан расмийлаштириш ишлари туғашини кутиб ўтирдик. Маълум бўлишича, Фирдавс Аҳатов деб таништирилган бу боланинг ота-онаси оилавий келишмовчиликлар сабабли ажрашган. Вояга етмаган Фирдавснинг онаси ўз хоҳиши билан фарзандини тарбиялашдан ва моддий таъминотидан воз кечган...

Боланинг кўзларига боқдим. Бу ёшда у ўз дунёсига эга, уни кимлар севиб, кимлар кўксидан итаришини фарқида бориб қолган. Юрагиндан нималарни ҳис қиляпсан, болам? Биз катталар ҳали ҳис этолмаган дардни жажжи кўксингда қандай куч билан кўтариб юрибсан? Отангнинг елкасида эркаланиб, онангни эрталарини эшитиб улғайдиган ёшигда меҳрга зор, ранги униққан сумкани кўтариб, бу даргоҳга қандайин залворли қадамлар билан кириб келдинг? Кечиролсанг, биз тубанлик ботқоқига ботган катталарни кечир, болам?

Қалбим йиғлай бошлади. Бу манзарага ортқ дош беролмасдим. Тўсатдан жаҳиллаб қолган телефоним овози хабрларимни тўзгитиб юборди. Экранда эндигина 10 ёшни қаршилаган боланинг кулиб турган чеҳраси намоён бўлди.

Қўларим титраб, жавоб тугмасини босдим.

– Келаяспизми, ойижон.....?

Яна қаршимда мунгайиб турган боланинг кўзларига термулдим.

Оғир қадамлар билан зўрга уйга етиб келдим. Қаршимга отилиб чиққан фарзандимни бағримга босдим-у, бўғзимда тош каби қотган йиғини ушлаб қололмадим. Бу онаси қаршисига югуриб чиқолмаган минг-минглаб болалар олдидаги айбдорлик йиғини эди.

Муҳайё ТОШҚОРАЕВА

oilavajamiyat@mail.ru

ERTA NIKOH — VOYAGA YETMAGAN KUYOVLARNING BOLALIGINI O'G'IRLAYDI

БМТ болалар жамғармасининг ЮНИСЕФ ташкилоти маълумотиға кўра дунёдаги 115 миллион эркак вояға етмасдан уйланган, улардан 23 миллиони 15 ёшгача бўлган йигитлардир. Фонд 82 мамлакатдан олинган маълумотларни таҳлил қилиб, ўғил болалар орасида эрта уйланиш Осиё ва Африка мамлакатларидан Лотин Америкасига қадар бутун дунё бўйлаб рўй бераётган ҳодиса эканлигини аниқлади.

“Никоҳ уларнинг болалигини ўғирлайди. Ёш эрлар ўзлари тайёр бўлмаган вазифаларни бажаришга мажбур. Ўзлари бола бўла туриб ота бўлишади, эрта ёшдан оилани таъминлашга мажбур бўлишади, натижада улар яхши таълим олиш ва яхши иш топиш имкониятини кўлдан бой беради”, — дейди ЮНИСЕФ ижрочи директори Генриетта Фор.

Вояға етмаган кувёларнинг аксарияти Марказий Африка Республикасида. Ушбу мамлакатдаги эркакларнинг 28 фоизи 18 ёшга етмасдан оила қуради. Иккинчи ўринда Никарагуа, учинчи ўринда эса Мадагаскар туради.

ЮНИСЕФ маълумотларига кўра дунё бўйича 765 миллион ёшлар оила қурган. Уларнинг аксарияти аёллар ва қизлар. Эрта никоҳлар кўпроқ камбағал, маълумоти йўқ, қишлоқ аҳолиси орасида учрайди.

“Биз бола ҳуқуқлари тўғрисидаги Конвенциянинг 30 йиллигини нишонлаймиз. Эрта никоҳлар ўртаб Конвенцияда келтирилган тамойилларга зид эканини ёдда тутишимиз керак”, — деди Генриетта Фор.

Ajabo

YERNI YUTIB YUBORAMIZ

Ҳар куни эрталаб гаитилик Моника ва Рема кўшнилари билан лой қорийди. Аёллар тоғорачага туз ва энг яхши сабзавотлардан кўшиб қўйишади. Масса силлиқ бўлганда ундан кичик-кичик кулчалар ясаб, офтобда қуритишади, кейин эса бозорга олиб чиқишади. Бу камбағаллар учун тансиқ таом. Гаити аҳолиси лой пиширилган қорин оғриғида ёрдам берадиган қимматбаҳо кальций манбаи ва дори деб ҳисоблайди. Аёлларнинг ўзлари ҳам айнан ўша кулчалардан истеъмол қилишади.

— “Мен лойдан тайёрланган кулчаларни истеъмол қиламан, чунки гуручга пулим йўқ”, дейди Моника. — Бир килограмм гуруч 60 сент туради, менда эса уни сотиб олиш учун имкон йўқ.

Бир кун давомида аёллар тахминан 500 та кулча ясайдилар. Агар омади келса, ярмини сотишади. Бирок, яқиндан бери гаитиликлар бозорга боришга қўрқадиган бўлиб қолишди. Мамлакат раҳбарияти бу ишга нисбатан норозиликларни қабул қилди ва зўравонлик эпидемияси ҳамма жойда содир бўлди. “Онам лой кулчаларни сотаётганида уни отиб қўйишди”, — дейди Мониканинг синглиси Рема. — Энди у касалхонада. Бозорга боришдан қўрқаман, пул йўқ ва биз оч қолдик”.

БМТ маълумотларига кўра, Гаитида беш миллион одам (мамлакат аҳолисининг деярли ярми) тўйиб овқатланмасликдан азият чекмоқда.

ZAMONAVIY O'G'RI

Май ойининг бошлари эди. Ўғлим янги дўст ортирганини, исми Нодир эканини айтиб қолди...

Орадан 2 ҳафта вақт ўтмасдан, ўғлим ишхонамга кўнғироқ қилиб, ўша Нодир исмли ўртоғига 2-3 соатга ноутбук керак бўлаётганини, “Рухсат берсангиз компьютерни ўртоғимга бериб тураман, ишдан келгунингизча қайтариб беради”, — деди.

Рози бўлдим. Ишдан қайтсам, ўғлим компьютерни олиб келмабди. Сўрасам:

— Устага бердик, ўзи “қотиб” қолаётгани-ку, Нодирнинг яхши таниш акаси бор экан. Текинга тузатиб берадиган бўлди, — деди. Сал-пал шубҳаландим, ўғлимга: “Ишқилиб сотиб юбормадингми”, деб қўйдим. Бу гапимдан у хафа бўлди...

Бу орада икки кун ўтса ҳамки компьютердан дарак бўлмади. Нодирнинг бу хатти-ҳаракати шубҳали туюла бошлади. Охири тоқатим-тоқ бўлиб, у билан учрашдим.

Мени кўриши билан: “Опажон, компьютерингизни келтириб берман. Фақат онамга телефон қилманг. Унинг юраги касал, отам бундан 6 йил олдин ўлиб кетган. Онам бу гапни кўтаролмайди”, — дея ёлворибди тушди.

Бу иш мен уйлаганимдан кўра чуқурлашиб кетганини тушунгач, маҳалла нозирига кўнғироқ қилдим,

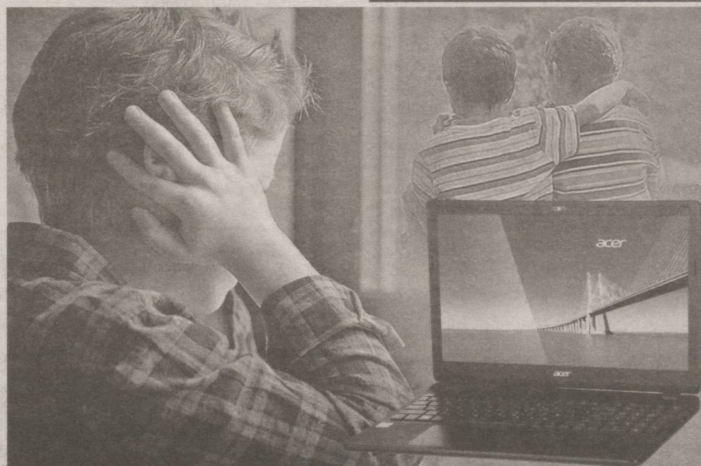
навбатчи ходим етиб келди. Маълум бўлишича, Нодир компьютерни 450 минг сўмга бир устага сотиб, пулини чўнтагига урибди. Маҳалла нозирининг кўнғироғидан сўнг Нодирнинг онаси етиб келди.

Аёлниң соппа-соғлигини кўриб, хурсанд бўлдим. Маълум бўлишича, Нодирнинг отаси ҳам ўлмаган, эрхотин ажрашиб, бола онада қолган экан.

Онасининг гапларига қараганда ўғли “тузалмас” балога йўлиққан. Аслида уларнинг ҳеч нимага муҳтожлиги йўқ, 3 та квартираси, қўша-қўша машиналари борлиги аниқланди. “Топиш ту-

тишим яхши. Битта шу фарзандимни деб яшаб юрибман. Ҳар йили ўғлим билан чет элда дам олишга борамиз. Нимага бундай номаъқул ишлар қилганини тушуна олмайман. Одам бўлмайди, бу...” Илгарилари ҳам бирикки марта шундай воқеалар бўлган экан, онаси бари бейфойдалигини

Нодир компьютерни сотиб, пулини эса интернет тармоғидаги ўйинга сарфлаган. Онаси компьютерни қайтариб олиш учун 450 минг сўм пулни қўлимга тутқазди.

Savollar ko'p, javoblarchi?

қайта-қайта такрорлади...

Нодир компьютерни сотиб, пулини эса интернет тармоғидаги ўйинга сарфлаган. Онаси компьютерни қайтариб олиш учун 450 минг сўм пулни қўлимга тутқазди. Муаммо ҳал бўлиб, томонлар яраштирилгач, маҳалла нозирини Нодирнинг онасига — ўғлингизни олиб кетишингиз мумкин, дея рухсат берди. Мени ҳайрон қолдиргани, она ўз ўғлини олиб кетишни истамади.

— Ўзи бари амаллаб етиб олади, қаерга борса ўша ерга борсин, деб чиқиб кетди.

Устанинг қўлидан компьютерни олгач, ўғлим билан уйга қайтдик. — Бунақа одамлар фақатгина киноларда бўлади, деб ўйлардим, — деди ўғлим қайтаётганимизда. — Энди эҳтиёт бўламан, танимаган, билмаган одам билан дўст бўлиш яхшиликка олиб келмаслигини тушундим.

Компьютерини олдим, ариза ёзиб ишни судга оширсам ҳам бўларди-ю, лекин болани аядим. Ахир у ўсмир ёшида, яхши гапириб, тарбия қилиб олса бўлар...

Нодир ва унга ўхшаб одамларни алдов йўли билан чув тушираётган, ўғирликнинг замонавий усулини касб қилиб олган болаларнинг тақдирини мени ўйлантирапти. Нима сабабдан бола шу аҳволга тушди? Ота-она қаерда хато қилди? Нега ҳеч нарсадан камчилиги йўқ, тўқис ҳаётда яшайдиган бола ўғирлик, фирибгарлик йўлини танлади? Саволлар бисёр, жавоблар-чи?

Саҳифани Мадина тайёрлади

HAYOT HARAKATDAN IBORAT

Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти маълумотига кўра, гиподинамия, яъни камҳаракатлилик туфайли кўпгина касалликларни орттириб олган кишиларнинг умри ўртача 4-5 йилга қисқарар экан. Айниқса, 10-20 кг. ортиқча вазнга эга кишилар камҳаракатлилик натижа-сида атеросклероз, қандли диабет, қон босими ортиши (гипертония) каби оғир касалликларга чалинадилар.

Чўнтагингизда оғирлиги 5-10 килограмм келадиган бирор нарсани кун давомида олиб юришни тасаввур қилинг. Кечга бориб чўнтагингиздаги юкни олиб ташласангиз, қанчалар енгиллашасиз, шундай эмасми?! Ортиқча вазн ҳам танамиз учун оғир юк ҳисобланади. Камҳаракатлилик эса айнан шундай юк миқдорини тобора ошираверади.

Серҳаракатлиликни одат қилсангиз, гиподинамиядан қутуласиз. Тез кунлар ичида тетиклашасиз, чиройингиз очилади, ҳаётсевар бўлиб қоласиз. Ишонмайсизми? Унда ўзингизни жисмоний ҳаракатда синаб кўринг!

Жисмоний машғулотларни энг соддасидан бошлаб, аста-секин мураккаблаштириб бориш лозим. Дастлаб кўллардаги майда мушаклар билан машқ қилинг, кейинроқ катта мушак-

ларни жалб қилиш мақсадга мувофиқ. Шунини айтиш жоизки, жисмоний машқлар пайтида қотиб қолган мушаклар ҳаракатга келади. Аниқроқ айтганда, шу машқлар туфайли танамиздаги ҳар битта мушак "қувонади". Чунки аслида мушакларимиз фақат ҳаракат учун яратилган, бунини унутмаслигимиз керак.

Жисмоний ҳаракатлар фойдаси ҳақида гапириб ўтамиз. Масалан, эрталабки гимнастика машғулотларини секинлик билан юришдан бошлаб тезлигини ошириб бориш туфайли нафас олиш ритми ва қон айланиши тезлашади, организм бажа-

рилажак машғулотларга тайёрланади.

Хўш, машқлар пайтида танамизда нималар рўй беради?

Тортилиш билан боғлиқ машғулотлар кўрақ афаси ҳаракатларини оширади, умуртқа погонасини эгилувчан қилиб, елка камари мушакларини мустаҳкамлайди.

Кўлларни кўтариш, ён томонга ва орқага қараб ёзиш ҳамда секинлик билан елка бўғимида айлантириб букиш бўғимлар ва кўл мушаклари ҳаракатини фаоллаштиради.

Оёқлар учун бажариладиган машғулотлар оёқ бўғимлари ҳаракатини

яхшилаб, мушакларни ривожлантиради.

Ўтириб-туришлар туфайли қорин девори ва оёқлар мушаклари бақувват бўлиб боради.

Айланиш, энгашиш, танани ўнг ва чапга буриш, эгилиш каби машғулотлар умуртқа погонаси майинлигини ошириб, орқа мушакларни мустаҳкамлайди.

Ётган ҳолда оёқларни кўтариш қорин девори мушакларини чиниқтиради.

Югуриш ва сакраш машқлари юрак-қон томир фаолиятини рағбатлантиради.

Кўлларни ўз салмоғи билан тебратиб ҳаракатлантириш елка камари, кўллардаги мушаклар ва бўғимлар фаолиятини тартибга солади.

Машғулотлар сўнгига қадамлаб юриш эса жисмоний машқлар туфайли ошган "юклама"ни камайтиради, нафас ритми ва юрак уришини меъёрлаштиради.

Олимларнинг қузатишларига кўра, жисмоний ҳаракатлар мунтазам бажарилиб турилса, камҳаракатлилик туфайли пайдо бўладиган 95 фоиз касалликларнинг олди олинар экан. Бундан ҳам муҳимроғи, танамиздаги барча мушакларнинг табиий хусусиятлари тикланади.

Алишер РАХИМОВ

MANIKYUR QACHON PAYDO BO'LGAN?

Бугун қайси бир аёл ёки қизнинг кўлига қараманг, чиройли, узун, пардозланган тирноқларга кўзингиз тушади. Гўзаллик салонларида тирноқларни безаб кўядиган маникюрчиларни истаганча топиш мумкин. Хўш, "маникюр" сўзи кундалик ҳаётимизга қачон кириб келди? Унинг ўзига хос тарихи қандай?

Маникюр лотинча "manus" қўл, "cura" ҳимоя сўзларидан ташкил топган бўлиб, махсус тиббиёт анжомлари ёрдамида тирноқ ва териға ишлов бериш, бўяш, сунъий тирноқ ёпиштириш санъатидир. Чиройли ва парвариш қилинган кўллар нафосат ва назокат рамзи ҳисобланиб, бу ҳақда одамлар жуда қадимдан билишган.

1958 йилда археологлар Вавилён ҳаробаларида қазиш ишлари олиб

боришганида тоза тилладан ясалган маникюр ва педикюр ускуналарини топишади. Бундан кўриниб турибдики, эраимиздан олдинги 3200 йилларда ҳам одамлар маникюр усталарини ҳурмат қилишган ва саройларда ушбу юмушни махсус хизматкорлар бажаришган.

Эраимиздан аввалги I асрда маникюр тарихи Мисрда ҳам ўз изини қолдирди. 1964 йилда Миср фиръавни мақбарасини қазишганида фиръавн оила аъзоларининг мўмийланган мурдалари топилади. Уларнинг тирноқлари анчагина узун ва турли рангларда бўялганлиги қадимги Мисрда ўзига хос маникюр санъати ривожланганлигидан далолат беради.

Ўша пайтларда тирноқларини, нафақат, аёллар, балки бадавлат эрқа-

рлар ҳам алоҳида парвариш қилишган. Бадавлат одамлар тирноқларини ёрқин рангларга бўяшган. Кўлларга маникюр ва педикюр тақиқланмаган бўлса-да, фақатгина хира рангларга бўяшга руҳсат этилган. Рим ва Оссурия аскарлари жангга чиқшдан олдин тирноқларини ҳар хил рангларга бўяшган.

Эраимизнинг 600 йилидан бошлаб Хитойдаги бадавлат кишилар тирноқларини тилларанг ва қумуш рангга бўяшни маъқул кўришган ва қачонки зарурат туғилганида ранг ҳосил қилиш учун мум, тухум оқи, желатин ва оддий учирғидан фойдаланишган. 1368-1644 йиллар мобайнидаги чинни ишлаб чиқарувчи даврда аристократ аёллар тирноқларини қора ва ёрқин қизил рангларга бўяшган. Кейинроқ эса тирноқлар узунлигига ургу бериш учун қимматбаҳо металлдан ишланган тирноқ шаклидаги бармоқ учларини кийишган.

ГЎЗАЛЛИК СОҒЛИҒИНГИЗГА ПУТУР ЕТКАЗМАСИН

Гўзаллик кўзгуси

Кўпчилик аёллар учун профессионал ишлов берилган тирноқлар гўзалликнинг бир қисмига айланиб улгурган. Тирноқлар жозибасини сақлаш мақсадида бугунги кунда гел ва шеллак маникюр урфга кирган. Экспертларнинг фикрича, ультрабинафша нурларининг юқори дозаси тери тўқималари хужайраларини шикастлаши, натижада, сунъий тирноқлар саломатлигингиз учун хавф туғдириши мумкин.

"Гўзаллик қурбонлик талаб қилади" дейишади, лекин гўзаллик соғлигингизга путур етказмаслиги лозим. Айни пайтда урф бўлган гел ва шеллак маникюр ўзининг ҳамёнбоплиги, чидамлилиги ва ажойиб жилоси билан машҳур. Аммо уларни хавфсиз, деб бўлмайди. Гел баъзи аёлларга аллергия бериши ёки тирноқни шикастлаши мумкин, ультрабинафша нурлар эса агар нурдан ўринли фойдаланилмаса тери ва кўзга зарар етказиши мумкин. Бу каби маникюрлар тирногингизнинг қуруқлашиши, дағаллашиши, рангининг ўчиши, юқалашиши, синиши, мўртлашиши ва ҳатто тирноқнинг жойидан кўчишигача олиб келиши мумкин.

Ҳар қандай гўзаллик саломи хизматларидан фойдаланишдан олдин ўз соғлигингиздан хабардор бўлишингиз лозим. Шунингдек, салон ходимасининг лицензияси, профессионаллиги ва маникюр учун ишлатиладиган жихозларнинг тиббий тозалikka жавоб бера олишига, хизмат сифатлигига эътибор беринг.

Жасмин тайёрлади

oilavajamiyat@mail.ru

MILLAT HAYOTINING OYNASI... XIRALASHDI

Пойтахтимизнинг марказий кўчаларига “Амир Темур”, “Мустақиллик”, “Буюк Ипак йули”, “Тараққиёт”, “Мирзо Улугбек”, “Шахроф Рашидов” сингари ўзига тортадиган ҳақиқий ўзбекона номлар берилган. Аммо бу МАРКАЗИЙ кўчалардан илк бор ўтаётган одам ўзининг Тошкентда эканлигига шубҳа қила бошлайди. Хўш, кўчаларимизга ўзбекча ном беришга бердик нега энди қаҳвахона, дорихона, ресторан, ошхона ва маиший хизмат кўрсатиш шохобчаларига қўйилган номлар: “Kebbi” “Крепость”, “Перекрысток”, “Millenium”, “Globus”, “Золотыестие выпечки”... Энди “Амир Темур” шох кўчасига ўтамыз: “Radisson”, “Bressiria”, “Royal”, “Kuchos world”, “Super bistro”, “Mig bistro”, “Kapriz”, “Lagoste”, “Будильник”, “Urban Toys”... Ҳатто талаффузига тил ҳам келишмайдиган бундай атаmalar билан шуғулланиш ҳақида ўйлаб кўрмаймиз.

“Izmir”, “Burjal – arab”, “Аты-Баты”, “Крепость” деб номланган спиртли ичимликлар дўконига тамадхоналарда турк, араб, рус миллатига мансуб бирор иш бошқарувчиси ҳам, хизматчиси ҳам кўрганам йўқ. Шаҳар марказидаги биналар пештоқидида бундай атаmalarга Америка, Франция, Туркия, Арабистон ёки Россия давлатларидаги дарё, шаҳарларнинг нима аллоқаси бор. Ушбу масканларда фаолият юритаётган тадбиркорлар орасида бирор чет элга бормаганлари ҳам бисёр бўлса керак.

Нега хориждан келган сайёҳлар юртимизнинг энг гўзал шаҳарларини ҳайратланиб томоша қиладилару, бироқ ўз мамлакатларига қайтган, биналари пештоқига, катта баннерларга “Ўзбекистон”, “Тошкент”, “Самарқанд”, “Алпомиш”, “Палов” деган номларни илиб қўйишмайди? Узоққа бормайлик, ҳар кун телезор орқали кўрсатилаётган чет эл фильмлари, сериалларида уларнинг кўчаларидаги пештахталарга, биналар теласига ёзилган лавҳаларга кўзимиз тушади. Масалан, корей сериалларида инглиз, рус, лотин тилидаги ёзуви эмас, соф корей ёзувидаги атаmalarнигина кўрамыз.

Чет эл маҳсулотларининг қиммат-арзонлигини, сифатини суриштирмай харид қиламиз. Нари борса моддий зарар кўрамыз. Аммо пойтахтимизнинг ҳар қадамида кўзингиз тушадиган ажнабий атаmalar фарзандларимизнинг чаласавод бўлишига ҳисса қўшапти, миллат маънавиятига зарар етказяпти. Қолаверса, ўз она тилига бепсандлик, ҳурматсизлик пайдо қилмоқда.

Тил мавзусида, она тили мавзусида чорак асрдан бери бонг урамыз. Телевидение ва радиоларда кўрсатув, эшитиришлар тайёрладик. Аммо ҳамон натижаси йўқ.

Бу борада уч масала кўндаланг. Биринчи “Давлат тили” ҳақидаги қонуниimiz мукаммал эмасми ёки қонуннинг ижроси сустими ёки қонунни бузаётганларга чора кўриши қийинми? Давлат тили ҳақидаги Қонуннинг 1995 йил 21 декабрдаги янги тахрири 20-моддасида “Лавҳалар, эълонлар, нархномалар ва бошқа қўлғазмалар ҳамда озгаки ахборот матнлар давлат тилида расмийлаштирилади ва эълон қилинади ҳамда бошқа тилларда таржимаси берилиши мумкин.” Эътибор беринг бошқа

Нега хориждан келган сайёҳлар юртимизнинг энг гўзал шаҳарларини ҳайратланиб томоша қиладилару, бироқ ўз мамлакатларига қайтган биналари пештоқига, катта баннерларга “Ўзбекистон”, “Тошкент”, “Самарқанд”, “Алпомиш”, “Палов” деган номларни илиб қўйишмайди?

тилда эмас таржимаси берилиши мумкин дейилган. 1998 йилда 25 декабрдаги Реклама тўғрисидаги Қонуннинг “Рекламанинг тили”, яъни 5-моддасида эса “Ўзбекистон Республикаси ҳудудида реклама Ўзбекистон Республикасининг давлат тилида ёки реклама берувчининг хоҳишига кўра бошқа тилларда тарқатилади.” Эътибор беринг “реклама берувчининг хоҳишига кўра бошқа тилларда тарқатилади”, дейилган. Икки қонуннинг бир

бирини инкор қиладиган икки моддасидан ҳулосани ўзингиз чиқариб олаверинг. Демак, бундан келиб чиқадики, бу масалани депутатларимиз ҳам чуқур ўйлаб кўришлари керак. Шаҳар ҳокимликларининг айнан пешлавҳаларга ном қўйилишини назорат қиладиган, яъни рухсат берадиган бўлимлар Қонун билан қачон ҳисоблашишади? Биз Давлат тили — она тилимиз ҳақидаги Қонуннинг 30 йилга яқин фурсат ичида амалда кучга кирмагани учун депутатлар ва ҳокимликлардан сўраймиз. Қачон бу борада тартиб ўрнатасизлар?

Мен ҳеч қачон тартиб ўрнатилмайди, деб ўйлайман. Чунки айнан тартиб ўрнатадиганлар, ўрнатиши керак бўлган, жон куйдириш керак бўлганлар бугун тадбирларда, минбарларда туриб рус тилида сўз олмақда. Айнан тартиб ўрнатиши керак бўлганлар ўзга тилда гаплашади яъни, русийза-бон. Кўпинча тадбирларга, семинарларга борганимизда рус тилида гапирадиган нотикларимиз

кундан кунга кўпайиб бораётганининг гувоҳи бўламыз. Илтимос, ўзбекча гапиринг десангиз, ўзбекчада фикримни ифодалаб беролмайман, дея кейин балодай ўзбекча гапирганларни, шунчаки гапиришни хохламаганларни кўп кўрдик. Кейинги пайтда ўзбек тили ҳақида гапирсангиз, биз кўп миллатли халқимиз, минбарларда туриб қайси тилда гапирса гапирaversин, деган тортишувларни, ўзга тилда гапирадиганларни кўлаб-қувватлайдиганларни ҳам кўп кўрдик. Миллатчидан миллатчига солинганларнинг кўлаб-қувватлайдиганларни ҳам кўп кўрдик. Миллатчидан миллатчига солинганларнинг ҳам гувоҳи бўлдик. Гоҳида ўйлаб қолсан-да, ўз миллатини яхши кўрганларга миллатчи дея тамға осиб нега керак? Ундайлар миллатпарвар дейилмайдими аслида!!!

Абдулла Авлоний бобомиз тил миллат ҳаётининг ойнаси, демаганмиди. Абдулла бобо, бугун ҳаётимиз ойнаси жуذا хиралашиб кетди. Хира ойна ортида бугун биз ишонган миллатимиз вакилларининг аксарияти тилимиз учун курашиши ўрнига унинг таназулига ҳисса қўишдан уялмаяптилар.

Барно СУЛТОНОВА

Tilimizni savodsizlik botqog'idan chiqaraylik!

Давлатимиз мустақилликка эришмасдан — 1989 йилда ўзбек тилига давлат тили мақоми берилди: бу ўз ўрнида давлат тилининг нечоғли муҳим аҳамиятга эга эканлигига ёрқин далил бўлди.

Утган йиллар давомида она тилимизга бўлган эътибор қанчалар кучайди ёки қамайди? Бу савол кўпчиликини қизиқтиради, албатта, лекин бугун бу нарсага умуман эътибор қилмайдиган, ҳатто ўз она тилини яхши билмайдиган шахслар ҳам йўқ эмас...

Совет иттифоқи даврида — 1929 йилда араб имлоси асосидаги ўзбек ёзуви тугатилиб, ундан лотин графикасига ўтилди. Бундан кўп вақт ўтар-ўтмас, 1940 йилга келиб советларнинг бирдан бир ягона орузи бўлган Кирилл-рус алифбоси негизда қурилган ёзувга ўтилди.

Мустақилликдан сўнг аввал қабул қилинган қонуннинг кўп моддалари ўз қучини йўқотди ёки тахир талаб бўлиб қолди. Натижада 1995 йил 21 декабр-

да Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг 4-сессиясида “Давлат тили ҳақида”ги қонуннинг янги тахрири қабул қилинди.

Бу қонунда барча тиллар тенглиги ва Ўзбекистонда яшаётган ҳар бир бошқа миллат вакили ўз тилида мулоқот қилиш ҳуқуқига эга эканлиги белгилаб қўйилган. Мана шу қарорлар давлат тили тўғрисидаги қонуннинг нечоғли ҳолис ва яқдил эканлигининг исботи эмасми?

Бугун шахримиз кўчаларини айланар экансиз, ўзига жалб қилувчи реклама баннерлари, ёзув тахтачалари ва эълонларга кўзингиз тушади. Шу вақтда ҳақиқатан саводли, ўз тилини билган инсонлар кўнглидан наҳотки бир савол ўтмайди: булар қайси тилда ёзилган она тилимиз мавқеи, унинг аҳамияти қолдими ўзи?

Рад қилмаймиз, ўзбек тилида ишланган рекламалар ҳам бор. Аммо уларнинг қанчалар “тўғри” ёзилганлигини кўрган саводли инсонлар ҳам “Менга барибир эмасми”, деб ўтиб кетишаётган

ни қанчалар тўғри?

Ҳозирги лотин ёзуви асосланган ўзбек тилини яхши билмайдиган кишилар ҳам орамизда яшаётган бир пайтда ёзувга яна ўзгартириш киритиш жоизмикан?

Бу масаланинг ачинарли томони шундаки: сўнгги 2 аср давомида араб ёзувидан лотинга, ундан кириллга, кейинчалик яна лотин ёзувига ўтдик. Бундай аралаштириш жараёнида ҳозирги ёшлар кирилл ёзувини 100 фоиз билмайдиган, дея олмаймиз, аммо ёши улуг инсонлар лотин ёзувини қанчалар билишади, бу масаладан ҳам юз ўгириб кетолмаймиз. Юртбошимиз барча ёшдаги инсонларни китобхонликка чорлаётган бир пайтда қидирган китобларининг кирилл ёзувидаги нусхасини топа олмаган улуг ёшдаги инсонлар нима қилиши керак?

Ёшлар бир жойга бориб қолган бир вақтда лотин ёзувидаги алифбомизни, ундан кейин янгиланаётган ёзувимизни ўргансинларми ёки ўзлари ўқимокчи бўлган китоблар кирилл ёзувида чоп

этилишини кутадими?

Ёзувимизга ўзгартириш киритилаётгани, ўзимизнинг ёзув тизимимизга эга бўлаётганимиз яхши, албатта, аммо, бу ерда масаланинг бошқа томони ҳам бор.

Ёшлар ёзувларида йўл қўяётган имловий хатолар, ўрта ёшдаги инсонлар кирилл ва лотин ёзувини аралаштириб ёзишлари, ёши улуг инсонлар лотин ёзувини деярли билмасликлари ва айни шундай муаммолар вазиятда яна турли қўшимчалар киритиш бизни саводсизликнинг энг юқори чўққисига олиб чиқмайдими?

Тўғри, ўзимизнинг ягона ёзувимизга эга бўлишимиз керак, лекин, бу иш мана шу масалаларни ҳам инобатга олган ҳолда амалга оширилиши тарафдоримиз.

Бундай муаммоларни ҳал қилишимиз ва ўз тилимизни саводсизлик ботқогидан биргаликда чиқаришимиз керак.

Гўзал ШОКИРЖОНОВА

МЕҲМОНХОНАЛАРДА НИКОҲ ҚОҒ'ОЗИ

SO'RALMAYDI(MI?)

Ўзбекистон Республикаси Туризмни ривожлантириш давлат қўмитасининг 2019 йил 20 майдаги "Ўзбекистон Республикаси ҳудудида меҳмонхона хизмати кўрсатиш тартиби тўғрисидаги намунавий низомни тасдиқлаш ҳақида"ги қарори қабул қилинди. Қарор бешта бобдан иборат бўлиб, унда хориж тажрибасига асосланган ҳолда юртимизда сайёҳларга кўрсатилаётган хизматлар сифатини яхшилаш ва рақобатбардошлигини ошириш мақсадида туризм соҳасида кўрсатиладиган хизмат турларига маълум ўзгаришлар киритилиши кўзда тутилган.

Интернет тармоқларида эса ушбу қарорнинг фақатгина «Меҳмонхона хизматлари яшаш жойи (прописка), фуқаролик, жисмоний шахсларнинг қариндошлик ва никоҳ муносабатлари, шунингдек, шахсий ҳаёт ҳуқуқини чекловчи бошқа омиллардан қатъи назар кўрсатилиши лозим», деган жойига ургу берилди ва бу аҳолида катта қизиқиш уйғотди. Хўш, қарорнинг асл моҳияти қандай? Масалага ойдинлик киритиш мақсадида Ўзбекистон Туризмни ривожлантириш давлат қўмитаси бошқарма бошлиғи Азизбек Фаёзов билан суҳбатлашдик.

— Азизбек, энг аввало ушбу қарорни қабул қилишдан кўзланган мақсадга тўхталиб ўтсангиз?

— Хабарингиз бор, 2019 йилнинг 5 январь куни Президентимиз томонидан «Ўзбекистонда туризмни тезкор ривожлантириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги фармон имзоланди. Фармонда сайёҳларни жойлаштириш воситалари ва инфратузилма объектларининг, айниқса, туризм мавсумида етишмаслиги, турли транспортларда йўловчиларни ташвиш тизимининг етарли даражада мувофиқлаштирилмаганлиги, шунингдек, туристларни мавжуд туризм салоҳияти тўғрисидаги маълумотлар билан таъминлашни ташкиллаштириш даражасининг пастлиги, ички туризмни, мамлакат ҳудудларидаги маданий мерос объектларининг ва зиёратнинг ўзига хосликларини тарғиб қилиш бўйича маркетинг компанияларининг самарасизлиги туризмни жадал ривожлантиришга салбий таъсир қилаётганлиги алоҳида таъкидланди.

Айнан шу куни 2019-2025 йилларда туризмни ривожлантириш бўйича концепция ҳам қабул қилинди. Концепцияда бешта йўналиш белги-

ҳаракат бўлиб, эстетикага тўғри келмайди. Мана шунинг ўзи хизмат сифатини ёмон эканлигидан далolat. Эртага қайсидир хорижий сайёҳга шундай қилинса, у бориб ўз мамлакатидан ўзи билмаган ҳолда Ўзбекистондаги туризм хизматини тарғиб қилади. Агар меҳмонхоналаримиз ҳақида салбий фикр пайдо бўлса бу туризм соҳасига акс таъсир қилиши мумкин. Бунинг учун эса сайёҳларнинг хоҳиш истакларидан келиб чиқиб, улар учун зарур шарт-шароитлар яратишимиз зарур. Сайёҳларда поездларга билет

Франция, Россия, БАА каби давлатлар иш тажрибалари ўрганилди ва бизга тўғри келадиган жиҳатлари ўзлаштириб амалиётга татбиқ қилинди. Жумладан, меҳмонхона томонидан бепул кўрсатиладиган хизматлар: тез тиббий ёрдам ва бошқа махсус хизматларни чақириб, ташриф буюрувчининг номига келган ёзишмаларни етказиб бериш ва ҳоказолар. Шунинг таъкидлаш жоизки, меҳмонхона (жойлаштириш хоҳиш истакларидан келиб чиқиб, улар учун зарур шарт-шароитлар яратишимиз зарур. Сайёҳларда поездларга билет

йилда ушбу суммани 2 миллиардга етказишимиз керак. Бу режага қандай эришамиз? Хизматлар турини кўпайтириш орқали, албатта. Сайёҳлар бизнинг тарихий, моддий-маданий меросимизни томоша қилиш учун ташриф буюришмоқда. Шу билан бир қаторда экотуризмни, тиббиёт туризмни ривожлантириш, форумлар, семинарлар, маҳорат дарслари ташкил қилишга аҳамият қаратялмиз. Самарқанд, Бухоро ёки Хивага келган сайёҳ Сурхондарё ёки Қашқадарёга боришга ҳаракат қилиши учун биз уни қизиқтира билишимиз лозим.

Айни пайтда юртимизга келадиган сайёҳлар сонига нисбатан уларни жойлаштириш учун меҳмонхоналар сони анча кам. Вазирлар Маҳкамасининг тегишли қарорига кўра давлат томонидан меҳмонхона қуришни режалаштирган тадбиркорларга маблағ ажратилдишга кўмак берилмагани ҳам бу борадаги ишларнинг изга тушишига туртки бўлади. Фуқароларимизга ўзлари яшаб турган уйда кераклик шароитларни яратиб, сайёҳларга хизмат кўрсатишлари рухсат берилгани ҳам қайсидир маънода улар сонининг ортишига ижобий таъсир кўрсатади.

— Туризм Қўмитаси сайтлари янги йўлга қўйилганими?

— Сайтимиз кўриб чиқилди. Туристлар учун керак бўладиган барча хизматлар ҳақида маълумотларни 8 тилда сайтга жойлаштириш режалаштирилмоқда. Меҳмонхоналарнинг сайтида ўзининг низоми бўлади. Бажапуручи ва у кўрсатадиган меҳмонхона хизматлари тўғрисидаги маълумотлар ташриф буюрувчиларга давлат тилида ва қўшимча равишда инглиз ва рус тилларида, шунингдек, бажапурувчининг ихтиёрига кўра бошқа хорижий тилларда маълум қилинади. Зиёрат туризми бўйича ҳам катта лойиҳалар бошланди. Мусулмон давлатларидан келадиган сайёҳлар учун "Masjid Finder" модел илова ўша ҳудуддаги масжидни топишга ёрдам беради. Сайёҳлар учун энг муҳим нарсаси бу яхши дам олиб, ўз таассуротларини яқинлари билан бўлишидир.

Мадина
АЛЛАБЕРГАНОВА,
«Оила ва жамият»
муҳбири.

— 2018 йилда Ўзбекистонга бутун дунёдан 5,4 миллион сайёҳ келган. Бунақа кўрсаткич ўтган 28 йил давомида кузатилмаган. Шундай экан, биз ушбу даражани сақлаб қолиш, иложи бори-ча кўпроқ сайёҳларни жалб қилишга ҳаракат қилишимиз лозим.

йўқ, такси хизмати яхши эмас, меҳмонхоналарда сифатсиз хизмат йўлга қўйилган, деган фикрлар пайдо бўлмаслиги керак.

— Меҳмонхоналардаги мавжуд муаммоларнинг олдини олиш мақсадида қандай ишлар амалга ошириляпти?

— Меҳмонхоналаримиз билан боғлиқ муаммоларнинг олдини олиш ҳамда мавжуд хизмат сифатлари ва турларини жаҳон стандартларига мос келишини таъминлаш мақсадида Туркия, Америка,

бир меҳмонхона тегишли ички қоидаларга мувофиқ туризм шартнома (оммавий оферта) асосида ўз хизматини кўрсатади, бунда шартнома (оммавий оферта)га мувофиқ, меҳмонхона унинг хизматидан фойдаланиш истиғини билдирган ташриф буюрувчи билан Низомда кўрсатилган шартлар асосида шартнома тузади.

— Ушбу қарорнинг қабул қилиниши меҳмонхона томонидан тақдим қилинадиган хизматлар сифатига қай даражада таъсир қилади?

— 2018 йилда Ўзбекистонга бутун дунёдан 5,4 миллион сайёҳ келган. Бунақа кўрсаткич ўтган 28 йил давомида кузатилмаган. Шундай экан, биз ушбу даражани сақлаб қолиш, иложи бори-ча кўпроқ сайёҳларни жалб қилишга ҳаракат қилишимиз лозим.

Бизнинг мақсадимиз сайёҳларга сифатли ва юқори даражада хизмат кўрсатиш. Туризм соҳасидаги экспортни ошириш. Масалан, 2018 йилда туризм соҳасида мамлакатимизга 1 миллиард АҚШ доллари келиб тушган бўлса 2025

Oila va jamiyat
Ижтимоий-
сиёсий,
маънавий-
маърифий
газета

Обшуа индекси — 176

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси,
"Болалар ва оилаларни қўлла-
қувватлаш" ассоциацияси
(Болалар жамғармаси) ва
"Соғлом авлод учун" халқаро
хайрия фонди

Бош муҳаррир в.б.: Акбар ҚАРШИЕВ

МАНЗИЛИМИЗ:
Тошкент — 100000.
Амир Темури кўчаси
1-тор кўча, 2-уй.

Қабулхона: (факс) 233-28-20,
Котибият: 233-04-35, 234-76-08

E-mail: oilavajamiyat@mail.ru

Web-site: oila-va-jamiyat.uz

Газета 2007 йил 11 январда Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 0169 рақами билан рўйхатга олинган. Буюртма Г — 636. Формати А-3, ҳажми 3 табоқ. Адади — 4371. Ваҳоси келтирилган нархда.

Босишга топшириш ваёти — 15:00 Топширилди — 15:00

Навбатчи: Б. Исмоилов
Мусахҳиҳ: С. Сайдалимов
Саҳифаловчи: А. Маликов

ISSN 2010-7609

Газета таҳририят компьютер марказида терилди ва саҳифаланди. 12345